

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Tomáš Pařha

**Sexuální nátlak /§ 186 tr. zák./ a další trestné
činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 31. 1. 2018

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny, a že práce nebyla využita k získání jiného, nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 198 048 znaků, včetně mezer.

Tomáš Pařha

V Praze dne 31. 1. 2018

Na tomto místě bych velice rád poděkoval doc. JUDr. Bc. Tomáši Gřivnovi, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce, jeho cenné a užitečné rady, podnětné připomínky a konzultace, díky kterým jsem mohl vypracovat tuto diplomovou práci.

Velký dík patří také mé rodině a přítelkyni Nikole Žemličkové, a to za pomoc a podporu nejen při psaní této práce, ale během celého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Historický vývoj sexuálních trestných činů.....	3
1.1. Feudální stát až do nástupu stavovské společnosti.....	5
1.2. Absolutismus a právo.....	8
1.3. Vývoj od revolučního roku 1848 do současnosti.....	12
2. Současná úprava sexuálních trestných činů.....	17
2.1. Postavení trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v rámci zvláštní části trestního zákoníku.....	17
2.2. Společné znaky sexuálních trestných činů.....	18
3. Sexuální nátlak (§ 186 TZ).....	22
3.1. Objekt trestného činu sexuálního nátlaku.....	23
3.2. Objektivní stránka.....	25
3.2.1. Násilí, pohrůžka násilí a pohrůžka jiné těžké újmy.....	26
3.2.2. Pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování.....	27
3.2.3. Přiměnění a donucení.....	28
3.2.4. Zneužití bezbrannosti.....	29
3.2.5. Zneužití závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.....	30
3.2.6. Pohlavní styk.....	32
3.3. Subjektivní stránka.....	35
3.4. Pachatel.....	35
3.4.1. Fyzická osoba.....	36
3.4.2. Právní osoba.....	37
3.5. Kvalifikované skutkové podstaty sexuálního nátlaku.....	38
3.6. Vývojová stadia trestného činu sexuálního nátlaku.....	40
3.6.1. Příprava k trestnému činu.....	40
3.6.2. Pokus trestného činu.....	41
3.6.3. Dokonaný trestný čin.....	43
3.7. Porovnání sexuálního nátlaku s trestnými činy znásilnění a pohlavního zneužití.....	44
3.7.1. Znásilnění.....	44
3.7.2. Pohlavní zneužití.....	47
3.7.3. Souběh.....	51
3.8. Právní úprava v britském common law.....	52
3.9. Úvaha de lege ferenda.....	53
4. Kriminologické aspekty mravnostní kriminality.....	55
4.1. Pohled na statistická data.....	56
4.2. Pachatelé mravnostní kriminality.....	58
4.2.1. Mentálně nedostačivý pachatel.....	59
4.2.2. Psychopatický typ.....	60
4.2.3. Socializovaný typ.....	61
4.2.4. Neurotický typ.....	62
4.2.5. Psychotický typ.....	63
4.3. Parafilní sexuální delikventi a vybrané parafilie.....	63
4.3.1. Patologická sexuální agresivita.....	64
4.3.2. Sadismus a agresivní sadismus.....	65
4.3.3. Masochismus a pedofilní sadismus.....	65
4.3.4. Frontérství a tušersví.....	66
4.4. Oběti mravnostní kriminality.....	67

4.4.1.	Typologie obětí	68
4.4.2.	Dopad trestného činu na oběť	70
5.	Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí (Istanbulská úmluva).....	71
5.1.	Sexuální trestné činy v Istanbulské úmluvě.....	74
	Závěr	77
	Použité zkratky	79
	Seznam použité literatury	80
	Název práce v českém jazyce, abstrakt, klíčová slova	88
	Název práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce, klíčová slova v anglickém jazyce.....	90

Úvod

Lidská sexualita sehrává důležitou úlohu v životě každého jedince, jako jedna z přirozených potřeb člověka. Sexuální trestné činy nejsou fenoménem moderní společnosti, lidstvo se s nimi setkává od nepaměti. Je to však právě moderní doba a její technologický pokrok (internet, sociální sítě, mobilní telefony), který pachatelům sexuálních trestných činů poskytuje stále větší možnosti. Proto je úkolem společnosti, specializovaných zdravotnických zařízení a orgánů činných v trestním řízení, aby na tento silně rostoucí jev vhodně a účinně reagovaly.

Trestný čin sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) byl do českého trestního práva začleněn v důsledku rekodifikace provedené zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Zákonodárce tento nový trestný čin zařadil do třetí hlavy zvláštní části, která nese příznačný název „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“. Tato nová skutková podstata byla zařazena pod ustanovení § 186 TZ, tedy hned za trestný čin znásilnění (§ 185 TZ) a před trestný čin pohlavního zneužití (§ 187 TZ). Podle zařazení je tedy zřejmé, že trestný čin sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) má za cíl hlavně vhodně doplnit tyto dva výše uvedené trestné činy a kriminalizovat jednání, které nebylo možné dříve postihnout žádným z těchto dvou trestných činů. Nová skutková podstata tak poskytne ochranu proti daleko více formám nežádoucího sexuálního jednání. Nová úprava by měla ještě více přispět k ochraně svobodného rozhodování v sexuálních vztazích, napomoci k větší ochraně společnosti před pachateli sexuálně motivovaných trestných činů i před vykořisťováním dětí a osob, které jsou vůči pachateli těchto trestných činů v určitém specifickém postavení. Takovým specifickým postavením je zejména postavení, ze kterého vyplývá bezbrannost, nebo závislost oběti na pachateli.

Téma diplomové práce „Sexuální nátlak (§ 186 TZ) a další trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“, jsem zvolil zejména z důvodu velkého zájmu o obor trestního práva a oborů s ním souvisejících, jako kriminologie, kriminalistika, soudní psychologie a další. Téma pro mě bylo rovněž zajímavé, protože se jedná o trestný čin relativně nový, v dřívějších trestních zákonech neupravený, kterému by měla být

věnována pozornost. V neposlední řadě jsem se pro toto téma rozhodl z důvodu, že sexuální trestné činy jsou kategorií těch nejhorších činů vůbec. A každá práce, která bude věnovaná tomuto tématu, může být jenom nápomocná při veškerých pokusech o osvětlení a vymýcení této velmi závažné trestné činnosti. Cílem mé diplomové práce proto bude bližší vymezení tohoto trestného činu a popsání jeho základních znaků, které jej charakterizují, způsobů jednání, kterým je jeho skutková podstata naplněna, jeho zařazení v rámci zvláštní části trestního zákoníku, jakož i v systému celého trestního práva hmotného. Dále se zaměřím na historický kontext a vývoj sexuálních trestných činů na našem území. Neopomenu však ani statistická data, mezinárodní smlouvy a kriminologické aspekty mravnostní kriminality, v jejichž rámci se zaměřím na pachatele a oběti.

Úvodní kapitolu samotné práce věnuji historickému vývoji sexuálních trestných činů, jelikož znalost historických souvislostí je nezbytným základem pro pochopení celkového vývoje a současné úpravy. Tento historický výklad poslouží výborně, jako uvedení do kapitoly druhé, která bude obsahovat obecnou úpravu sexuálních trestných činů. Ve třetí, stěžejní kapitole práce, rozeberu skutkovou podstatu tohoto trestného činu a její zákonné znaky, objekt, objektivní stránku, pachatele a subjektivní stránku. Dále se zaměřím na kvalifikované skutkové podstaty, vývojové fáze trestného činu a souběh s jinými trestnými činy. Poslední částí této kapitoly bude porovnání sexuálního nátlaku s trestnými činy znásilnění (§ 185 TZ) a pohlavní zneužití (§ 187 TZ). Následující kapitola bude věnována kriminologickým aspektům mravnostní kriminality, ve kterém zohledním statistická data a zaměřím se na pachatele a oběti. Závěr práce bude patřit nejnovější mezinárodněprávní úpravě, která se zaměřuje na potírání násilí na ženách, domácí násilí a jejich prevenci.

Při psaní diplomové práce budu vycházet z platných a účinných právních předpisů, odborné literatury a zohledním též judikaturu ze Sbírek soudních rozhodnutí a stanovisek.

Práce vychází z právního stavu k 1.1. 2018.

1. Historický vývoj sexuálních trestných činů

Právní pořádek starověkého Izraele obsahoval situace, které svým obsahem připomínaly dnešní právní normy už v tehdejší době, byť však vzdáleně. Některé z nich jsou velmi podobné současnému trestnému činu znásilnění (§ 185 TZ). Podle Schelleho a Tauchena¹ to byly zejména ty, které trestaly znásilnění panny (Dt 22:28-29: „*Jestliže by našel někdo děvčečku pannu, kteráž by zasnoubena nebyla, a vezma ji, obýval by sní, a byli by postiženi: Tedy dá muž ten, kterýž by obýval s ní, otci děvčečky padesáte stříbrných, a bude jeho manželka, protože ponížil jí. Nebude moci jí propustiti po všechny dny své.*“)², smilstvo panny, znásilnění zasnoubené panny (Dt 22: 25-27: „*Pakli na poli našel by muž děvčečku zasnoubenou, a násilí jí učině muž ten, obýval by s ní: umře muž ten, kterýž obýval s ní, sám; Děveče pak nic neučiníš. Nedopustila se děvčečka hříchu hodného smrti, nebo jakož povstává někdo proti bližnímu svému, a zabijí život jeho, tak i při této věci; Na poli zajisté našel ji, křičela děvčečka zasnoubená, a nebyl, kdo by ji vysvobodil.*“)³, cizoložství zasnoubené panny a cizoložství vdané ženy.

Zajímavé však je, že tyto normy nebyly určeny pouze na ochranu žen. Při podrobnějším zkoumání totiž můžeme dojít k závěru, který zastávají i oba výše uvedení autoři, a to, že tyto normy chránily v mnoha případech i moc otce nad dcerou, jelikož v tehdejší době byla žena v právních vztazích pouze v pozici pasivního příjemce povinností, či můžeme říci, objektem těchto povinností. Nelze také jednoznačně říci, že v dobách starověkého Izraele měla tato provinění (znásilnění panny, smilstvo panny, znásilnění zasnoubené panny, cizoložství zasnoubené panny a cizoložství vdané ženy) jeden objekt trestného činu tak, jak jej známe dnes. Jak totiž uvádí Schelle a Tauchen⁴, znásilnění panny obsahovalo pro pachatele dva tresty. Prvním z nich byl trest padesáti šekelů pro otce znásilněné panny, přičemž toto plnění bylo považováno za jakousi náhradu škody za poškození otcova majetku, jelikož deflorací ztrácela žena hodnotu.

¹ SCHELLE, K., TAUCHEN J., *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-213-6, s. 19.

² Bible svatá aneb všecka písmá Starého i Nového zákona. Kralický text z roku 1613. Pátá kniha Mojžišova. Pro Biblické dílo v ČSSR vydal Kalich v Ústředním církevním nakladatelství v Praze, r. 1969, s. 195.

³ Tamtéž.

⁴ SCHELLE, K., TAUCHEN J., *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-213-6, s. 11-12.

Druhým z nich bylo obligatorní manželství bez možnosti budoucí rozluky. Prvním objektem, za jehož porušení následoval výše zmíněný trest padesáti šekelů pro pachatele, bylo, alespoň dle mého názoru, porušení či narušení moci otce rodiny nad dcerou (ponížení otce, jako patriarchy, vzhledem k tehdejšímu patriarchálnímu pojetí společnosti) a rodinné zahanbení. V tomto smyslu nebylo nejspíše znásilnění chápáno, jako provinění na těle a duši ženy, ale spíše jako urážka cti a moci otce. Druhý trest, obligatorní manželství bez možnosti rozluky, osobně vnímám, jako doplňkový trest k prvnímu uvedenému trestu, který však i nadále souvisí s ochranou cti otce rodiny. Pachatel byl tímto trestem donucen vzít si jím znásilněnou, a to bez jakékoliv možnosti budoucí rozluky. To však bylo logické, neboť tehdejší doba striktně požadovala, aby žena, která přichází do manželství, byla čistá a neposkvrněná. V opačném případě na ni totiž čekal trest smrti a to ukamenováním.⁵

Toto zůstává však v téměř nezměněné podobě i v římském právu. Po vzoru starověkého Izraele se i v nejstarších dobách římského práva týkalo cizoložství, jako zločin pouze žen, což je ostatně i s ohledem na výše uvedené s přihlédnutím k silnému patriarchálnímu chápání pojetí, logické. Žena byla vychovatelkou mužových dětí a strážkyní rodinného krbu. Snahou tak bylo zabránit hlavně tomu, aby se do domu muže rodily cizí děti, přičemž pro ženy byly na základě tzv. královských zákonů stanoveny určité zákazy, a to konkrétně dva. Prvním z nich bylo právě cizoložství. Druhým pak byl alkoholismus, což v tehdejší společnosti znamenalo pití vína.⁶ Překročení takových zákazů ženám stanovených bylo možno podle romulských předpisů trestat dokonce i smrtí, o čemž však rozhodoval vždy manžel společně s příbuznými na rodinné radě. Ve stejných zákonech se objevuje ještě jiný trest za cizoložství, a to vyhnání ženy manželem. Schelle a Tauchen⁷ v tomto případě uzavírají, že manžel měl možnost vybrat si, zda a jak ženu potrestá, neboť nebylo výslovně řečeno, aby ji potrestal. Záleželo tak na jeho uvážení.

⁵ SCHELLE, K., TAUCHEN J., *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-213-6, s. 17.

⁶ Tamtéž, s. 22.

⁷ Tamtéž, s. 23.

1.1. Feudální stát až do nástupu stavovské společnosti

V počátcích feudálního státu bylo trestní právo, stejně jako další oblasti tehdejšího práva značně závislé na obyčejích předstátní společnosti. Tyto obyčeje však byly většinou užívány hlavně v zájmu šlechty a státu. Výsledkem pak bylo různé nahlížení na osobu pachatele. Od jeho společenského postavení se odvíjel nejen samotný trest a jeho délka, ale i samotné hodnocení závažnosti skutku a jeho trestnost.⁸

Nejstarším dochovaným pramenem psaného práva je, z tohoto období pocházející, staroslověnsky psaný Zákon sudnyj ljudem, jemuž byla vzorem byzantská Ekloga. Zákon je určen zejména laikům a aplikuje normy práva církevního. Jeho 33 článků obsahuje normy práva manželského, majetkového a trestního. Fungoval ovšem pouze jako podpůrný pramen práva v situacích, kdy obyčejové právo řešení neposkytovalo.⁹ Stejně jako starověká společnost i společnost raně křesťanská nahlížela na znásilnění, jako útok na rodinnou čest a tresty za toto provinění spočívaly nejprve v odškodnění rodiny a teprve až poté, přicházelo na řadu jakési zadostiučinění oběti. Pro ilustraci lze uvést např. článek č. 8 výše uvedeného Zákona sudnyj ljudem *„Kdo svedl dívku pannu, ale ne se svolením rodičů, když tito se o tom později dovědí, bude-li si ji přát pojmout za ženu a rodiče její to rovněž budou chtít, ať je svatba. Pakliže se bude jeden z nich zdráhat, a je-li to člověk vážený pro své bohatství, ať dá dívce za zneuctění litru zlata, to jest 72 stljaze. Je-li chudší, ať dá polovici svého jmění. Je-li však nemajetný, ať jej soudce země potrestá bitím a vyhostí ze své oblasti. Je pak povinen podrobit se pokání sedmi let, jak jsme napsali.“*¹⁰ Jak je patrné z tohoto ustanovení, za svedení dívky (panny) přicházely v úvahu dokonce tři tresty, přičemž každý z nich trestá jiným způsobem. Taktéž je z tohoto ustanovení patrné, jak odlišně se tehdejší společnost stavěla k trestání osob majetných a nemajetných. Pro mě osobně je tento velký rozdíl až zarážející.

V období feudálního státu byl trestní zájem státu velmi malý, trestní iniciativa, která by vycházela od státních orgánů byla prakticky nulová, neboť trestní právo mělo ryze

⁸ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 978-80-7201-433-1, s. 143.

⁹ Tamtéž, s. 25.

¹⁰Zákon sudnyj ljudem. [online]. [cit. 16. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/dokument/zakon-sudnyj-ljudem/>

soukromý charakter. Obojí však s postupem času vzrůstá. V 11. století je díky vzrůstajícímu vlivu křesťanství právě církev rozhodujícím vývojovým činitelem a je to také právě ona, kdo žádá po státu, aby prostřednictvím svých orgánů prosazoval křesťanské mravní zásady a jejich porušování, resp. nedodržování trestal.¹¹ Výsledkem těchto snah byla Dekreta Břetislavova vydaná v roce 1039. Trestanými delikty byly zbytky a přežitky starých předkřesťanských věr, pověr a kouzelnických praktik.¹² Tyto delikty byly založeny zejména na zanedbávání církevních představ a předpisů o pohlavním životě, manželství, svěcení nedělí a svátků a dalších.¹³ Pro ilustraci lze na tomto místě uvést příklad velmi zajímavého deliktu zakotveného v Dekretech Břetislavových, č. IV.: „*Za čtvrté, kdyby žena si stěžovala, že svým mužem není milována jak se patří, nýbrž je trýzněna, budiž mezi nimi uspořádán boží soud před církví a kdo bude shledán vinným, nechť zaplatí knížeti povinné pokuty*“.¹⁴ V současnosti se tento delikt může jevit jako úsměvný, jelikož nelze vůbec odhadnout, jak se tehdejší společnost stavěla k pojmu „milována, jak se patří“. V dnešní době by tento pojem jistě naplnila manželská věrnost, oddanost, hluboká láska a další přívlastky nezbytné pro pevný svazek. Předpokládám však, že tento pojem v principu obsahuje po všechna staletí stejný obsah.

Doba předhusitská znala už řadu deliktů, ohrožujících život, zdraví, čest a důstojnost člověka. Tak např. kniha Rožmberská, nejstarší česky psaná právní kniha pocházející z 1. poloviny 14. století uvádí, jako jeden z deliktů proti cti napadeného právě znásilnění. Kniha dokonce uvádí, že bylo stíháno už ve 13. století. Dobové tresty za delikty byly však ovlivněny jistým symbolismem. Trest totiž vyjadřoval jakousi symbolickou pomstu na pachateli. Pro ilustraci lze uvést například trest za rouhání, kterým bylo vytržení jazyka či trest za zradu, kterým bylo rozčtvrcení.¹⁵ Další právní knihou, která se ve svém textu alespoň částečně dotýkala práva trestního, je z období předhusitského, latinsky psaná *Ordo iudicii terrae*, v překladu Řád práva zemského. Nejednalo se ovšem o dílo

¹¹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4, s. 3.

¹² Tamtéž, s. 4.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Veřejné služby informačního systému-Dekreta Břetislavova [online]. [cit. 9.11.2017]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1422/jaro2015/MP201Zk/um/web/doc/stredovek/Dekreta_Bretislavova_1039.pdf

¹⁵ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4, s. 3.

zákonodárné. Řád práva zemského byl spíše jakousi příručkou práva šlechtického určeného pro soudní praxi.¹⁶ Jednou z posledních právních knih tohoto období, kterou je nutné zmínit, bylo dílo Viktorina Kornelia ze Všehrd, *O práviech, sudiech i diskách země české knihy devatery*, z konce 15. století. Celkem devět knih psaných skvělou češtinou pojednává o procesu před zemským soudem, přičemž je právě připojen i podrobný výklad o právu trestním.¹⁷ Veškeré tyto knihy byly však zaměřeny velmi široce a žádná z nich se právem trestním nezabývala výlučně.

Teprve až v období stavovské monarchie došlo k plnému rozvoji trestního práva. Z tohoto období stojí za zmínku zejména Pavel Kristián z Koldína a jeho zákoník *Práva městská království českého*, který obsahoval právní předpisy upravující veškerý život obyvatel města, jakož i jeho správu a soudnictví.¹⁸ Zákoník obsahoval mravnostní delikty, jako například znásilnění, kuplířství, smilstvo, incest, cizoložství, bigamii i konkubinát.¹⁹ Konkubinát bylo označení pro neposvěcené soužití muže a ženy. Bigamií se rozumělo dvojí manželství. Zásadně byl trestán každý mimomanželský pohlavní styk, a to buď jako smilstvo (dopustili-li se ho osoby, které nebyly v manželství), nebo jako cizoložství (dopustili-li se ho osoby, které byly v manželském svazku). Zvláště přísně byl trestán delikt krvesmilstva (incestu), jehož podstatou nebylo nic jiného než pohlavní styk mezi příbuznými. Dalšími, zvláště tvrdě trestanými delikty byly například pohlavní styk s nedospělou dívkou, s jeptiškou nebo s osobou židovského původu. Zákoník ještě zmiňoval delikt sodomie, který zahrnoval pohlavní styk se zvířetem a osobou stejného pohlavní, nebo delikt veřejného obnažování.²⁰ Znásilnění, označované též, jako násilné smilstvo, bylo trestáno mnohem přísněji než smilstvo prosté. Pachateli za něj hrozil trest smrti, a to buď mečem (v tom lepším případě), nebo vpletením do kola. Důkazní břemeno zůstávalo stále, po vzoru právních knih, na ženě, která musela dokazovat, že se útoku aktivně bránila. Pokud by se jí to ovšem dokázat nepodařilo, čekal na ni stejný trest, jako

¹⁶ Řád práva zemského – Wikipedie. [online]. [cit. 10.11.2017]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98%C3%A1d_pr%C3%A1va_zemsk%C3%A9ho

¹⁷ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 978-80-7201-433-1, s. 96-97.

¹⁸ Tamtéž, s. 110.

¹⁹ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8, s. 176-177.

²⁰ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4, s. 12.

na pachatele. Stejný trest, jako za znásilnění, čekal na toho, kdo se dopustil pohlavního styku s nedospělou dívkou (dívky do 12 let). Trest upálení čekal pachatele sodomie stejně, jako trest smrti (nespecifikovaným způsobem) čekal pachatele kuplířství. Naopak prostituce byla v těchto dobách všeobecně trpěna, a tak bylo často páchání tohoto skutku přehlíženo. Veškeré pohlavní delikty však byly stíhány jen u civilního obyvatelstva. U příslušníků vládnoucí vrstvy byly stíhány jen zcela výjimečně.²¹ Stavovské právo nejenže převzalo trestněprávní ustanovení z dob minulých, ale také vytvořilo mnoho trestních norem nových. Tyto nové normy měly reagovat zejména na změnu ekonomických a politických podmínek, či na nové třídní poměry. V popředí tak byly zejména normy chránící církve a náboženství, feudální stát, právní řád a státní aparát. Ohledně ochrany života, zdraví, cti a důstojnosti přežívaly však normy starší, často stále postavené na křesťanských zvycích.²² Proto bylo například postavení ženy v trestním právu vůči muži stále znevýhodněno, a to zejména ve sféře deliktů pohlavních.²³

1.2. Absolutismus a právo

Absolutistický režim nastolený roku 1620, kdy se na trůn České koruny vrátil rod Habsburků, vydržel až do revolučního roku 1848. Celé toto období, které trvalo více než 200 let je velice významné, jak pro vývoj státu, tak pro vývoj právní.²⁴ V období absolutismu byl stále uplatňován Koldínův zákoník, který byl však z hlediska trestního práva doplněn Obnoveným zřízením zemským, vydaným v roce 1627, které obsahovalo i trestněprávní normy.

Zákoník vydaný Josefem I., *Constitutio criminalis Josephina* z roku 1707, měl pouze podpůrnou platnost. Jeho význam spočíval zejména v tom, že byl prvním trestním zákoníkem, který byl vydán v českých zemích. Sexuální delikty byly v Josephině upraveny mimořádně obsáhle a podrobně. Důkladnost, s jakou se sexuálním deliktům věnuje Josephina byla na svou dobu opravdu neobvyklá a lze říci, že předznamenala

²¹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4, s. 12.

²² Tamtéž, s. 8-9.

²³ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 978-80-7201-433-1, s. 123.

²⁴ Tamtéž, s. 151.

úpravy pozdější. Jako jeden z nejzávažnějších deliktů v něm byla upravena homosexualita, která byla nazývána, jako sodomský hřích. Za sodomii byl však pokládán také styk mezi mužem a ženou, který neodpovídal církevním představám o soužití muže a ženy. Stejně tak se za ni považoval i pohlavní styk se zvířetem. Ve všech těchto případech čekal na pachatele trest upálení, a to buď přímo za živa, či v případech mírnějšího provinění, až po stětí hlavy. Zajímavé v tomto směru jistě je, že trestu upálení neuniklo ani zvíře, které bylo obětí pachatele. Dalším přísně trestaným deliktem obsaženým v Josephině byl pohlavní styk mezi křesťany a židy. Trestem za toto provinění bylo vymrskání metlou a vypovězení ze země. Pohlavní styk, ať už mezi osobami příbuznými pokrevně či osobami sešvagřenými, byl trestán vždy na hrdle. Jako znásilnění Josephina označila takové jednání, kterým pachatel pannu, vdovu nebo cizí manželku násilně a proti její vůli zprznil. A jak už pro Josephinu bylo příznačné, i zde byl trestem pro pachatele stětí hlavy.²⁵ Pojem zprznění bych osobně obsahově srovnal se současnými pojmy soulože a jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží. Je ovšem jasné, že v tehdejší době se zprzněním rozuměla celá tato široká škála jednání, bez dalšího rozlišení, přičemž až moderní trestněprávní nauka se těmito pojmy zabývala více a dovedla tuto konstrukci k současnému stavu. Vzhledem k tomu, že i Josephina ctěla stavovské zvyky, bylo i v této době nutné, aby napadená žena prokázala aktivní odpor vůči pachateli. V opačném případě, byla trestána stejně, jako on. Naopak, jako na přitěžující okolnost se nahlíželo např. na to, když sexuální útok směřoval proti dítěti, nebo když útok způsobil ohrožení života oběti, nebo pokud byl pachatelem poddaný a obětí osoba šlechtického rodu, nebo byl-li pachatelem žid a obětí osoba duchovní, křesťan či jeptiška. Dalším, pro tuto dobu nejspíše typickým deliktem, zůstává i v Josephině zakotvené cizoložství, které zákon definoval, jako porušení či poskvrnění lože cizího, osobou nebo osobami, z nichž alespoň jedna je v manželském svazku. Josephina přitom stanovila, že žena může být potrestána přísněji, a to z důvodu nejistoty početí. Trest stětí hlavy zůstává platný také pro tento delikt. Posledními sexuálními delikty, které Josephina upravuje byly delikty bigamie, kuplířství a prostituce. Bigamie byla ve své době velmi častým proviněním, a to z důvodu nefunkčnosti řádné evidence sňatků. Proto byla pro bigamii polehčující okolností účinná lítost pachatelů, nebo jejich

²⁵ MALÝ, Karel. Tři studie o trestním právu v českých zemích v 17. a v první polovině 18. století. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3269-8. s. 143-144.

nevědomost, jinak byla trestána opět stětím. Stejně tak byl trestán delikt svodnictví, dnešní kuplířství. V tomto případě mohlo ještě dojít, v rámci uloženého trestu, ke spálení těla popraveného, a to v případě spáchání deliktu např. na posvátném místě či při spáchání deliktu mezi křesťanem a nevěřícím. Prostituce, nebo podle názvu v Josephině obecné kurevství, se na hrdle netrestala. Trestala se často jen na základě uvážení soudu, vymrskáním, vypuzením nebo nucenými pracemi ve městě. Pouze při opakovaném spáchání prostituce hrozil trest hrdelní.²⁶

Jak je z tohoto výkladu patrné, Josephina svou důslednou a propracovanou úpravou položila základ pro trestání sexuálních deliktů. Celý systém velice krutých a často definitivních trestů plnil svou odstrašující funkci více než přesvědčivě. Nejspíše z toho důvodu také vydržel v platnosti celých jednašedesát let. Josephinu nahradil až v roce 1768 trestní zákoník Marie Terezie, *Constitutio Criminalis Theresiana*. Na svou dobu zaostalý předpis navazoval na všechny nedostatky, které přineslo feudální pojetí trestního práva. Stále totiž převažovala teorie, že trest má na pachatele působit zejména, jako odplata či pomsta za způsobenou škodu.²⁷ Rovněž *Theresiana* nerespektovala požadavky na úměrnost mezi společenskou nebezpečností provinění a uloženým trestem. Ten měl vždy pouze jakýsi symbolický charakter právě zmíněné odplaty. *Theresiana* obsahovala, nejspíše po vzoru Josephiny, také systém velmi krutých a komplikovaných trestů. Její ustanovení se soustředila zejména na ochranu Boha, církve a státu. Tak např. právě za urážku Boha, a to buď slovy, nebo skutkem, byl pachatel potrestán uřezáním nebo vytržením jazyka, popřípadě useknutím ruky a nakonec upálen. Teprve poté následovala ochrana proti soukromým či osobním zájmům. Navíc *Theresiana* umožňovala stíhání tzv. *sine lege*, tedy, aby bylo stíháno i takové jednání, které sice v zákoně výslovně uvedeno není, ale pro svou zvláště pohoršlivou a zlosynou povahu je nebezpečné. To však vytvořilo značný prostor pro soudcovskou libovůli. V rámci deliktů sexuálních, *Theresiana* stíhala a trestala smrtí např. cizoložství, které bylo stíháno z úřední povinnosti a pohlavní styk se zvířetem.²⁸

²⁶ MALÝ, Karel. *Tři studie o trestním právu v českých zemích v 17. a v první polovině 18. století*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3269-8. s. 145.

²⁷ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 978-80-7201-433-1, s. 192-193.

²⁸ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4, s. 28-29.

V dalším vývoji trestního práva hrál důležitou roli nový směr, osvícenství. Ten se plně projevil ve Všeobecném zákoníku o zločinech a trestech za ně, který byl vydán v roce 1787, Josefem II. TZ Josefa II., je považován za převratné dílo své doby s mnoha přednostmi, např. částečně opouští a zmírňuje staré, kruté feudální tresty, které byly prováděné na těle odsouzeného, definitivně ruší trest smrti v řádném řízení a ponechává ho jen pro řízení, v případě platnosti výjimečného stavu. Dále TZ Josefa II. vynikal např. svou technickou dokonalostí, stručností a úplností. Vycházel ze zásady úměrnosti mezi společenskou nebezpečností činu a přísností trestu. TZ Josefa II. také naprosto jinak nahlížel na pojetí trestu. Nově měl totiž trest přispívat především k převýchově pachatele, což však často stále vedlo k nepřiměřené krutosti u tělesných trestů. Stejně tak TZ Josefa II. naprosto vylučuje ukládání trestů podle libovolné úvahy soudců, či podle analogie.²⁹ Nejprevratnější novinkou, kterou TZ Josefa II. přinesl a která prakticky změnila trestní právo, dá se říct, že od základů, byl úplný výčet deliktů, a to jak deliktů kriminálních, tak deliktů politických (správních přestupků). Tím totiž došlo poprvé v našem právním řádu k zakotvení zásad *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*. Podle těchto zásad mohlo být trestné pouze takové jednání, které bylo v TZ Josefa II. výslovně označeno za trestné, a stejně tak nemohl být pachateli uložen jiný trest než ten, který TZ Josefa II. na daný trestný čin stanovil. Dále TZ Josefa II. např. přesně stanovil okolnosti polehčující a přitěžující, stanovil podmínky zániku trestnosti a výslovně zavedl trestnost pokusu trestného činu.³⁰ Ve svém důsledku všechny tyto změny přinesly zakotvení zásady legality tak, jak ji známe dnes. Ve vztahu k trestným činům sexuálními je však nutné uvést, že TZ Josefa II. manželskou nevěru stíhá pouze jako delikt soukromožalobní.

Po smrti Josefa II., v roce 1795, byl dekretem z 2. ledna opět zaveden trest smrti, a to za velezradu. Následující rok přinesl ustanovení zvláštní komise, která předložila osnovu nového trestního zákoníku. V roce 1796 pak byl vyhlášen Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích (v tomto roce byl vyhlášen, jako Západohaličský trestní zákoník), přičemž roku 1803 byl vyhlášen už pro celou monarchii. Ve své době byl TZ 1803

²⁹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4, s. 30..

³⁰ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 978-80-7201-433-1, s. 198-199.

vrcholným dílem trestního práva a velmi ovlivnil i jeho další vývoj, neboť zůstal v platnosti prakticky až do roku 1949, jelikož TZ 1852 byl prakticky jeho novelizací. TZ 1803 byl členěn na dvě části. První část se týkala samotných zločinů, druhá pak přestupků. Každá část obsahovala také ustanovení o procesu. Jeho hlavními přednostmi byly přehlednost, přesnost formulací, obecnost, vyhýbání se zbytečné kazuističnosti. Po vzoru Josephiny, i tento trestní zákoník vyžadoval, jako jednu z podmínek trestnosti činu, zlý úmysl pachatele, a naopak jeho trestní odpovědnost vylučoval při nepřičetnosti, a to ať už trvalé, či přechodné, nebo pro nedostatek věku. TZ 1803 dále výslovně za trestný prohlašoval návod, pokus i pomoc ke zločinu. Co se týče trestů, ukládal TZ 1803 za zločiny trest smrti, který se vykonával výlučně oběšením nebo trest žaláře. Ten se dělil na tři stupně podle tvrdosti (žalář, těžký žalář a žalář nejtěžší). Výkon trestu v nejtěžším žaláři byl však také provázen mnoha tvrdými omezeními. Vězeň byl ukován na nohou, teplé jídlo bez masa dostával obden, jinak pouze chléb a vodu. Navíc tyto tresty žaláře byly často zostřeny ještě nucenými pracemi, vystavením na pranýři, bitím holí nebo metlou či dokonce vyhnanstvím po odpykání trestu. Doba žaláře byla různá, přičemž zákoník znal dvě formy délky žaláře, a to dočasnou a trvalou. Pro dočasný žalář platilo rozpětí od 6 měsíců do 20 let.³¹

Jak nastínil tento výklad, tyto trestní kodifikace se svým obsahem již přibližovaly modernímu pojetí trestního práva. Zakotvení principů *nullum crimen sine lege*, *nulla poena sine lege* a s tím související zásada legality byly pro následný vývoj zcela zásadní.

1.3. Vývoj od revolučního roku 1848 do současnosti

Základem tehdejšího trestního práva se stal TZ 1852 ze dne 27. 5. 1852. Prakticky se však jednalo pouze o novelizovaný TZ 1803, který se však v několika směrech přece jen lišil. Jeho obsahem totiž bylo pouze právo hmotné, procesní úprava byla obsažena ve zvláštní úpravě (trestní řád z 17. 1. 1850 a posléze trestní řád č. 119/1873 z.ř.). Nejvýraznější změnou tak bylo, že TZ 1852, na rozdíl od svých předchůdců, rozlišoval již zločin, přečin a přestupek. TZ 1852 po vzoru svého předchůdce TZ 1803 taktéž

³¹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4, s. 30.

výslovně zakotvil zásadu nullum crimen sine lege, která však byla omezena ve prospěch trestní pravomoci policejních a správních orgánů. Stejně tak byla výslovně zakotvena zásada nulla poena sine lege.³² Přednostmi TZ 1852 zůstaly i nadále přesné a stručné formulace, odstupňování deliktů podle jejich společenské nebezpečnosti a přesné vymezení trestů, za ten, který trestný čin.³³ Do popředí zákonné ochrany, která byla protidělnicky zaměřena, se dostávají skutkové podstaty trestných činů stávky a účasti v ní. Přísnějšími tresty se postihovala také trestná činnost zaměstnanců vůči zaměstnavatelům, jakož i nelegální politické strany. Úprava sexuálních trestných činů nebyla však opomenuta ani v tomto trestním zákoně, jelikož TZ 1852 obsahoval činy, jako zprznění (pohlavní zneužití) a násilného smilstva (znásilnění), za které mohl být pachateli uložen trest těžkého žaláře.³⁴

Československý stát vzniklý v roce 1918 po rozpadu Rakouska-Uherska převzal veškeré právní předpisy svého předchůdce, recipováno bylo tedy i trestní právo. Vzhledem k tomu, že za doby první republiky nedošlo k žádné celkové rekonstrukci trestního práva, ačkoliv tu takové dílčí snahy byly (např. zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží), zůstal TZ 1852 v platnosti až do roku 1950, kdy byl v rámci tzv. právníkové dvouletky, přijat zákon nový (zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon).³⁵

Teprve až po druhé světové válce, v obnoveném Československu, se znovu začíná řešit otázka nové kodifikace trestního práva. Bohužel, prvotní pokusy mezi lety 1945-1948 byly neúspěšné. Nový trestní zákon tak byl přijat až 12. 6. 1950 (účinnost 1. 8. 1950), tedy rok a půl po nástupu Komunistické strany Československa k moci. Přípravy TZ 1950, započaly už v září roku 1948. Jeho charakteristickým rysem bylo opuštění středoevropské právní kultury, a naopak inspirace právem sovětským. Nicméně, tento vliv sovětského práva nebyl až takový, neboť nebyly přijaty typické sovětské instituty,

³² MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 978-80-7201-433-1, s. 284-285.

³³ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4, s. 33.

³⁴ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4, s. 276-278.

³⁵ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4, s. 38-40.

jako např. analogie v neprospěch pachatele.³⁶ TZ 1950 byl členěn na dvě části, obecnou a zvláštní, která byla dále členěna do deseti hlav, jejichž systematika reflektovala zájmy tehdejší společnosti. Nejdůležitějším objektem byla ochrana zájmů státu a jeho hospodářství, teprve poté následovala ochrana jednotlivce, jeho života, zdraví a majetku.³⁷ Sexuální delikty byly obsaženy v hlavě sedmé zvláštní části, oddílu druhém. Tento oddíl také nesl příznačný název „Trestné činy proti důstojnosti člověka“. Obsahem byly skutkové podstaty trestných činů znásilnění (§ 238), pohlavního zneužití (§ 239 a § 240), pohlavního styku s osobou téhož pohlaví (§ 241), soulož mezi příbuznými (§ 242), obchod se ženami (§ 243), kuplířství (§ 243a), ohrožení mravnosti (§ 244).³⁸

Při detailnějším pohledu je možné si povšimnout, že TZ 1950 obsahoval tři stejné trestné činy, které jsou obsaženy i v TZ (znásilnění, pohlavní zneužití a soulož mezi příbuznými). Naopak, tehdejší trestný čin obchodu se ženami v platné a účinné úpravě výslovně nenajdeme. Ustanovení, které by bylo tomuto trestnému činu nejbližší, bychom tak našli nejspíše v § 168 TZ (obchodování s lidmi). I tehdejší trestný čin ohrožení mravnosti, by mohl být, za určitých okolností (v případě vyobrazení dítěte) v současnosti srovnán s platnou a účinnou úpravou uvedenou v § 192 TZ (výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií). V tomto kontextu je nutné podotknout, že některá jednání, která byla tehdejší společností považována za trestná, v současnosti již trestnými nejsou. Jako typický příklad může sloužit trestný čin pohlavního styku s osobou stejného pohlaví, který dnes již samozřejmě neexistuje. TZ 1950 však skutkovou podstatu obsahoval a uváděl v § 241, přičemž trestem za toto provinění bylo odnětí svobody až na jeden rok. Rozdílnost mezi úpravami lze však najít i jinde, např. v konkrétním znění jednotlivých ustanovení. Toto lze velmi dobře ilustrovat na trestném činu znásilnění. Podle TZ 1950 se trestného činu znásilnění dopustil ten „*kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo k do k takovému činu zneužije její bezbrannosti*“. Zásadní rozdíl je patrný na první pohled, jelikož spočívá v předmětu útoku, kterým mohla být, dle TZ 1950, pouze žena. Jedná se tedy o zjevný rozdíl, oproti TZ, kde je předmět

³⁶ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6, s. 146-148.

³⁷ Tamtéž, s. 149-150.

³⁸ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Beck online. [online] [cit. 10.12.2017]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6obw>

útoku vymezen slovem „jiného“. Tato zdánlivě malá jazyková změna má však dopad velmi podstatný, neboť rozšiřuje zákonnou ochranu na všechny osoby bez rozdílu pohlaví. TZ 1950 pamatoval v tomto směru i na ochranu muže. Pokud by se pachatel vůči muži dopustil jednání, které by svým obsahem odpovídalo současnému znění § 185 TZ, byl by podle TZ 1950 stíhán pro trestný čin vydírání (§ 233 TZ 1950).³⁹ Další významný rozdíl lze spatřit i v jednání, které je charakteristické pro trestný čin znásilnění. Pro socialistickou společnost jím byl pouze pohlavní styk, tedy spojení pohlavních orgánů muže a ženy, přičemž k samotnému dokonání soulože dochází v okamžiku spojení pohlavních orgánů, bez ohledu na to, zda došlo k pohlavnímu ukojení pachatele.⁴⁰ Objektivní stránka trestného činu znásilnění tak byla v TZ 1950 vymezena podstatně úžeji, než jak je tomu v současné platné a účinné úpravě. Stejným způsobem se můžeme zaměřit na trestný čin pohlavního zneužití. Ten byl v TZ 1950 upraven prakticky totožně, jak je tomu v současné úpravě. Určité rozdíly lze však nalézt při srovnání úpravy obsažené v § 240 TZ 1950 (taktéž pohlavní zneužití), jejíž dnešní obdobou je § 187 odst. 2 TZ. Z uvedeného srovnání totiž vyplývá, že v současné úpravě může být předmětem útoku podle 187 odst. 2 TZ pouze dítě mladší patnácti let, přičemž TZ 1950 směřoval svou ochranu i na děti mladší 18 let.

Po přijetí Ústavy Československé socialistické republiky v roce 1960 se postupně objevovaly snahy představitelů Komunistické strany Československa o rekonstrukci právního řádu tak, aby jeho obsah více vyhovoval tehdejšímu ideologickému požadavkům. Dne 29. listopadu 1961 byl Národním shromážděním přijat nový trestní zákon, který následně vyšel ve sbírce zákonů ČSSR, jako zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.⁴¹ Tento nabyl účinnosti 1. ledna 1962 a vydržel v platnosti až do 31. 12. 2009. TZ 1961 byl opět, již tradičně, členěn na část obecnou a zvláštní, která byla dále rozdělena do dvanácti hlav. Nová ideová východiska se nejvíce projevila v obecné části, kde zaujal dominantní postavení § 1 TZ 1961, ve kterém byl definován samotný účel trestního zákona. Tím bylo „chránit společenské a státní zřízení Československé socialistické republiky, socialistické vlastnictví, práva a oprávněné zájmy občanů a vychovávat k řádnému plnění občanských

³⁹ NS ČSR v Praze ze dne 7. 1. 1977, sp. zn. 4 To 40/76, uveřejněné pod č. 48/1977 Sb. rozh. tr.

⁴⁰ NS SSR v Bratislavě ze dne 1. 2. 1983, sp. zn. 3 To 3/83, uveřejněné pod č. 6/1984 Sb. rozh. tr.

⁴¹ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6, s. 252.

povinností a k zachování pravidel socialistického soužití“.⁴² Systematika jednotlivých hlav zvláště části se v TZ 1961 od svého předchůdce nijak zásadně nelišila. Sexuální trestné činy se však přesunuly z hlavy sedmé (kde byly zařazeny v rámci TZ 1950) do hlavy osmé TZ 1961 s názvem „Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti“. Tato hlava pak byla rozdělena na dva oddíly, přičemž v druhém oddílu s názvem „Trestné činy proti lidské důstojnosti“ se nacházelo pět sexuálně motivovaných trestných činů. Těmi bylo znásilnění (§ 241), pohlavní zneužití (§ 242, 243), pohlavní styk s osobou téhož pohlaví (§ 244), soulož mezi příbuznými (§ 245) a obchodování se ženami (§ 246). Z této hlavy v rámci TZ 1961 vymizel, oproti úpravě TZ 1950 trestný čin ohrožení mravnosti, který se však přesunul do hlavy páté TZ 1961. Naopak kategorii sexuálně motivovaných trestných činů opustil trestný čin kuplířství (§189 TZ), ale nikoli na dlouho. V současné době je totiž opět řazen mezi sexuální trestné činy. Samotné skutkové podstaty sexuálních trestných činů, uvedených v TZ 1961 byly upraveny obdobně, po vzoru TZ 1950. Tak např. skutková podstata trestného činu znásilnění zůstala stejná, rozdílně byla upravena pouze výše trestu (TZ 1950 stanovil 5 až 10 let, TZ 1961 stanovil 3 až 8 let). Tyto pouze „kosmetické“ změny, potkaly skoro všechny skutkové podstaty. Největší změnou prošel trestný čin soulože s osobou téhož pohlaví (§ 244 TZ 1961), kde zákon přestal kriminalizovat všechny homosexuální styky. Stíhány byly pouze osoby starší osmnácti let, které se dopustily pohlavního styku s osobou téhož pohlaví mladší osmnácti let. Fakticky se jednalo pouze o částečnou dekriminalizaci, ale i přesto, lze toto už v současné době vnímat, jako tehdejší velikou modernizaci trestněprávní úpravy.

Sametová revoluce v roce 1989, pád komunismu a nástup demokracie velmi ovlivnily nejen vývoj společnosti, ale i vývoj právního řádu a trestního práva nevyjímaje. TZ 1961 byl i z těchto důvodů za dobu své existence mnohokrát novelizován. Nejvýznamnějšími novelizacemi, které měly sloužit hlavně k odstranění deformací způsobených socialistickým zákonodárstvím, byly zákony č.159/1989 Sb., č. 175/1990 Sb.⁴³ Z pohledu sexuálních trestných činů však byla nejvýraznější novela provedena zákonem č. 144/2001 Sb. Tato novelizace totiž podstatně změnila skutkovou podstatu

⁴² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Beck online. [online] [cit. 11.12.2017]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgyyv6mjuga>

⁴³ HOŘÁK, J., In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7., vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-616-7, s. 40.

trestného činu znásilnění a to tak, že předmět útoku rozšířila na všechny osoby, bez rozdílu pohlaví. Další změnou, která pak zásadně rozšířila objektivní stránku trestného činu znásilnění, byla kriminalizace nejen donucení k souloži, ale i k jinému obdobnému pohlavnímu styku.⁴⁴

2. Současná úprava sexuálních trestných činů

Sexuální trestné činy můžeme obecně popsat jako chování jednotlivce, které překračuje normy sexuální morálky dané společností v určitém čase a místě. Jedná se o takové chování, které překračuje zákonem vymezené hranice, při kterém dochází k poškození člověka a jeho zájmů.⁴⁵ V obecném smyslu se jedná o ty často nejodpudivější trestné činy, které napadají nejintimnější stránky člověka a zanechávají na něm následky po zbytek života. Dne 1. ledna 2010 nabyl účinnosti zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který zrušil zákon č. 141/1961 Sb., trestní zákon a tím byla završena rekodifikace trestního práva hmotného. Nový trestní zákoník s sebou přinesl několik výrazných změn, nejen z hlediska sexuálních trestných činů. Mezi nejdůležitější a nejzásadnější změny, které tento zákon přinesl, můžeme zařadit např. to, že se do popředí zákonné ochrany dostala ochrana jednotlivce, jeho života, zdraví, svobody, důstojnosti, cti a majetku. Teprve až v dalších hlavách zvláštní části požívají ochrany zájmy společnosti jako celku či jejího hospodářství.⁴⁶

2.1. Postavení trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v rámci zvláštní části trestního zákoníku

Sexuální trestné činy jsou zařazeny do hlavy třetí zvláštní části, která nese název „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.“ Zařazením sexuálních trestných činů do hlavy třetí, zákonodárce vyslyšel připomínky, které směřovaly na adresu TZ 1961

⁴⁴ LANGER, Ivan. MACKOVÁ, Alena. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2000, s. 62.

⁴⁵ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8634-9, s. 12.

⁴⁶ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-044-4, s. 47-48.

(zákon č. 141/1961 Sb., trestní zákon) a jeho uspořádání od některých trestněprávních odborníků.⁴⁷

V současné době najdeme v této hlavě celkem 11 trestných činů.⁴⁸ Jsou jimi znásilnění (§ 185 TZ), sexuální nátlak (§ 186 TZ), pohlavní zneužití (§ 187 TZ), soulož mezi příbuznými (§ 188 TZ), kuplířství (§ 189 TZ), prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190 TZ), šíření pornografie (§ 191 TZ), výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192 TZ), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ), účast na pornografickém představení (§ 193a TZ), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b TZ). Na rozdíl od předchozí právní úpravy (zákon č. 141/1961), zákonodárce do této hlavy zařadil nové trestné činy sexuálního nátlaku (§ 186 TZ), šíření pornografie (§ 191 TZ), prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190 TZ), výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií (§ 192 TZ) a zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ). Taktéž je nutné upozornit na fakt, že trestné činy související s pornografií, byly do našeho trestního práva zavedeny podstatně dříve, avšak někdy jiným názvem, jindy zase do jiné hlavy trestního zákona (hlava V. TZ 1961). Naopak pouhé tři trestné činy, které pocházejí z dílny socialistického zákonodárství byly převzaty do současné úpravy (znásilnění (§ 185 TZ), soulož mezi příbuznými (§ 188 TZ) a pohlavní zneužití (§ 187 TZ)). Jediným trestným činem, který z právní úpravy definitivně zmizel, zůstává trestný čin pohlavního styku s osobou téhož pohlaví, který byl vypuštěn v roce 1990.

2.2. Společné znaky sexuálních trestných činů

Pohlavní život, je nepochybně důležitou součástí osobního života každého člověka. A v případě, že stát chrání důstojnost člověka v demokratické společnosti, musí také důsledně chránit jeho svobodu rozhodování v pohlavních vztazích.⁴⁹ Samotný název třetí hlavy zvláštní části TZ rovněž zdůrazňuje skutečnost, že všechna následující ustanovení chrání lidskou důstojnost v sexuální oblasti. Pojem lidské důstojnosti má však mnohem širší dosah než pouze na sexuální oblast, což ostatně plyne z ustanovení čl. 10. odst. 1

⁴⁷ Např. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Ke koncepci postihu trestných činů proti lidské důstojnosti*. Trestní právo. 2001, roč. 6. č. 11, s. 6.

⁴⁸ Zmíněná třetí hlava zvláštní části trestního zákoníku obsahovala původně 9 trestných činů. Díky novelizaci provedené zákonem 141/2014 Sb., však tato hlava dostala současnou podobu.

⁴⁹ VIZINGER, Radek. *Svoboda pohlavního života*. Trestní právo. 2007, roč. 12. č. 6, s. 19.

Listiny. Právě lidská důstojnost, resp. její pojem, byla v nálezu Ústavního soudu (II. ÚS 2268/07) zařazena mezi tzv. nadpozitivní hodnoty ve smyslu čl. 9 odst. 2 Ústavy, přičemž náleze dále uvádí, že respekt k lidské důstojnosti a její ochrana před zásahy ze strany veřejné moci a třetích osob jsou nejvyšším účelem práva.⁵⁰ Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti obecně postihují taková jednání, která jsou v rozporu s názorem společnosti na sexuální vztahy. S ohledem na jednu ze stěžejních zásad trestního práva, zásadu subsidiarity trestní represe, je však trestné porušení jen některých mravních zásad, a to zejména tam, kde jejich porušení znamená i porušení či ohrožení dalších hodnot chráněných trestním právem (např. porušení mravního a tělesného vývoje dětí).⁵¹ Ochranu však nepožívá pouze lidská důstojnost v sexuálních vztazích, která je společným druhovým objektem všech sexuálních trestných činů, ale rovněž svoboda rozhodování v pohlavních vztazích (znásilnění a sexuální nátlak), nerušený mravní a tělesný vývoj dětí, který by mohl být narušen právě předčasnými pohlavními styky nebo jinými formami uspokojování pohlavních potřeb (pohlavní zneužití, prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, šíření pornografie a zneužití dítěte k výrobě pornografie) a také některé zásady v pohlavních vztazích a mravní zásady (soulož mezi příbuznými, kuplířství, šíření pornografie a výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií).⁵²

Zajímavé ovšem je, že zmíněnou svobodu rozhodování v pohlavních vztazích nezmiňují ve výčtu chráněných hodnot u všech sexuálních trestných činů všichni autoři. Tak např. Jelínek⁵³ i Šámal⁵⁴ ji ve svých pracích neuvádějí u trestného činu pohlavního zneužití (§ 187 TZ), naopak Gřivna⁵⁵ ano. Osobně se spíše kloním ke Gřivnově názoru, neboť ten je možné podpořit zněním ustanovení § 187 odst. 2 TZ, které trestá pachatele pohlavního zneužití „na dítěti mladším patnácti let svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho

⁵⁰ WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK T., POSPÍŠIL I., a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-750-6, s. 282.

⁵¹ BOHUSLAV, L. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 618.

⁵² VANTUCH, Pavel. *K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti*. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 12. s. 2.

⁵³ PELC, V., In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 600.

⁵⁴ BOHUSLAV L., In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 624.

⁵⁵ GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Bulletin advokacie. 2009. roč. 8. č. 10 s. 67.

závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.“ Úprava u pohlavního zneužití je tedy téměř identická s úpravou, která je uvedena v § 186 odst. 2 TZ. Toto ustanovení ovšem chrání svobodu rozhodování v sexuálních vztazích. Pojem závislosti a jejího zneužití je možné vyložit jako stav, kdy je oběť v určitém směru závislá na pachateli, nebo na pachatele odkázaná a z tohoto důvodu je omezena svoboda jejího rozhodování. Pachateli, který této faktické závislosti využívá, se tak podřizuje.⁵⁶ Na základě výše uvedeného tak lze dovodit, že i v případě pohlavního zneužití podle § 187 odst. 2 TZ dochází k omezení svobody rozhodování, a proto bych v tomto směru uzavřel, že i toto ustanovení poskytuje ochranu svobodě rozhodování v pohlavních vztazích, nejen nerušenému mravnímu a tělesnému vývoji dětí.

Předmětem útoku u všech těchto trestných činů jsou osoby bez rozdílu pohlaví.⁵⁷ Podle § 2 odst. 4 písm. d. ZOTČ, jsou oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti tzv. „zvlášť zranitelnými oběťmi“.⁵⁸ S takovými osobami je pak nutno jednat s maximální citlivostí a respektem. Následky sexuálních trestných činů jsou pro oběť často fatální a mohou ji poznamenat na celý život, neboť se promítají nejčastěji na psychice, což se následně projevuje např. úzkostí, nedůvěrou k lidem, pocitem bezmoci, sebelítosti či sebeobviňováním.⁵⁹

Vedle fyzických osob mohou být pachateli sexuálních trestných činů také právnické osoby, které se však s ohledem na § 7 ZTOPO, nemohou být pachatelem trestného činu soulože mezi příbuznými (§ 188 TZ) neboť tam zákon právě předpokládá dvě souložící fyzické osoby, které jsou v příbuzenském vztahu. Z hlediska subjektivní stránky se u všech těchto trestných činů vyžaduje úmyslné zavinění.⁶⁰ Pokud jde o objektivní stránku, u některých sexuálních trestných činů, je významný způsob jednání, které spočívá

⁵⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 7. vyd. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 284.

⁵⁷ BOHUSLAV L., In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 619.

⁵⁸ GRIVNA, T., ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ H. a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 33.

⁵⁹ MUSIL, J., In: GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3, s. 119.

⁶⁰ BOHUSLAV L., In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 619.

zejména v násilí, pohrůžce násilím, pohrůžce jiné těžké újmy a jiné formy nátlaku. Zákon nevylučuje ani jednočinný souběh těchto trestných činů, ale pouze za předpokladu, že byly zasaženy vždy různé objekty.⁶¹

⁶¹ ŠČERBA, F. In: JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-044-4, s. 602.

3. Sexuální nátlak (§ 186 TZ)⁶²

(1) Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Stejně bude potrestán pachatel, který přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

a) na dítěti, nebo

b) nejméně se dvěma osobami.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 se zbraní,

b) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo

c) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny.

(5) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let, nebo

b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(6) Odnětím svobody na deset až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.

(7) Příprava je trestná.

⁶² § 186 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

V celkem sedmi odstavcích je upravena skutková podstata trestného činu sexuálního nátlaku. Co se týče samotného obsahu, Jelínek⁶³ je toho názoru, že § 186 TZ obsahuje dvě základní skutkové podstaty, které se nacházejí v prvním a druhém odstavci. Obě tyto skutkové podstaty se od sebe odlišuje zejména prostředek k dosažení cíle. Šámal⁶⁴ naopak hovoří o tom, že v prvních dvou odstavcích najdeme celkem tři samostatné skutkové podstaty. První z nich se nachází v odstavci prvním, alinea první. Druhá skutková podstata se nachází také v odstavci prvním, ale v alinee druhé a třetí skutkovou podstatu nalezneme v odstavci druhém.⁶⁵ Další odstavce pak obsahují kvalifikované skutkové podstaty. Poslední, sedmý odstavec tohoto trestného činu pak konstatuje, že za splnění zákonem stanovených podmínek je trestný čin sexuálního nátlaku zvláště závažným zločinem, a tak s ohledem na znění ustanovení § 14 odst. 3 TZ ve spojení s § 20 odst. 1 je už jeho příprava trestná. Trestný čin sexuálního nátlaku může mít podobu jak přečinu (odst. 1-3), zločinu (odst. 4), tak i zvláště závažného zločinu (odst. 5, 6).

Vzhledem k tomu, že každý z výše uvedených autorů zastává ohledně počtu základních skutkových podstat jiný názor, bude mým cílem na základě provedeného zkoumání zaujmout stanovisko a jednu z těchto teoretických konstrukcí podpořit.

3.1. Objekt trestného činu sexuálního nátlaku

Objektem trestného činu obecně rozumíme určité hodnoty a zájmy, na jejichž zachování má společnost zvláštní zájem a z toho důvodu jim stát poskytuje trestněprávní ochranu. Jedná se o abstraktní statky a hodnoty, nikoli o konkrétní reálné předměty, na jejichž zachování společnost trvá.⁶⁶ Zpravidla však v zákoně vyjádřen není, a proto je třeba ho vždy dovozovat výkladem, jelikož má klíčový význam, a to jak pro skutkovou podstatu trestného činu (je jejím obligatorním znakem) tak i pro systematiku zvláštní části

⁶³ PELC, V. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 599.

⁶⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1666.

⁶⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 218.

⁶⁶ NOVOTNÝ O. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 117.

trestního zákona.⁶⁷ Podle stupně obecnosti, můžeme objekt trestného činu rozdělit do tří skupin, a to na objekt obecný, druhový a individuální. Charakteristika obecného objektu trestného činu byla provedena výše, na tomto místě nás bude zajímat především objekt druhový a individuální. Druhový objekt trestného činu je vyjádřen společnými druhovými rysy individuálních objektů jednotlivých trestných činů.⁶⁸ Je tak základem hlavně pro systematiku zvláštní části trestního zákoníku, neboť v jeho jednotlivých hlavách jsou koncentrovány právě ty trestné činy, které mají druhový objekt společný. Z tohoto lze dovodit, že společným druhovým objektem pro hlavu třetí zvláštní části trestního zákoníku je ochrana lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Co se týče objektu individuálního, tak ten jediný je obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu. Jeho určení je nezbytnou podmínkou jednak pro správnou kvalifikaci činu, a také pro určení jeho povahy a stupně jeho závažnosti.⁶⁹ Individuálním objektem trestného činu označujeme ten konkrétní zájem, k jehož ochraně je určité ustanovení zvláštní části trestního zákona určeno. V případě trestného činu sexuálního nátlaku je individuálním objektem svoboda rozhodování v pohlavních vztazích. Ta však není jedinou chráněnou hodnotou. V rámci dalších trestných činů této hlavy, trestní zákoník chrání také nerušený mravní a tělesný vývoj dětí, svobodu rozhodování v pohlavních vztazích a morální zásady, které nedovolují soulož mezi nejbližšími příbuznými.⁷⁰

Předmětem útoku jsou lidé, nebo věci, které trestný čin bezprostředně zasahuje a tím zasahuje objekt trestného činu.⁷¹ Předmětem útoku u všech sexuálních trestných činů tak může být jakákoliv fyzická osoba, neboť trestní zákoník poskytuje ochranu všem bez rozdílu pohlaví, věku či pohlavní vyspělosti. Pokud by však předmětem útoku byla osoba žijící s pachatelem v manželském, popřípadě partnerském svazku, je třeba s ohledem na ustanovení § 163 odst. 1 TŘ vyčkat souhlasu poškozené osoby s trestním stíháním

⁶⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 167.

⁶⁸ Tamtéž, s. 168.

⁶⁹ Tamtéž, s. 170.

⁷⁰ BOHUSLAV L. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 619

⁷¹ NOVOTNÝ O. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 119.

pachatele.⁷² Předmětem útoku může být ovšem dítě, či dokonce dítě mladší patnácti let. V takovém případě však bude narušen mravní a tělesný vývoj takového dítěte, přičemž se jedná o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Při jedné z nejzávažnějších forem tohoto trestného činu, kdy objektem bude právě dítě mladší patnácti let, pachateli hrozí trest odnětí svobody v rozpětí pěti až dvanácti let.

3.2. Objektivní stránka

Vycházím z definice objektivní stránky trestného činu tak, jak ji uvádí Jelínek⁷³ i Šámal⁷⁴. Objektivní stránka trestného činu, je charakterizována způsobem spáchání trestného činu a jeho následky. Zaměřím-li se při zkoumání pouze na způsob spáchání trestného činu, tedy na jednání, kterým pachatel dosahuje myšleného cíle, je možné rozdíly v jednotlivých skutkových podstatách rozpoznat na první pohled, jelikož každá ze skutkových podstat charakterizuje odlišný způsob spáchání činu.

Proto, dle mého názoru, už na základě této definice objektivní stránky, lze přisvědčit Šámalovu názoru, že trestný čin sexuálního nátlaku obsahuje celkem tři skutkové podstaty, což ostatně další výklad dále osvětlí.

V § 186 odst. 1 TZ, alinea první, je uvedeno: „*Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování...*“ Objektivní stránka se v tomto případě skládá ze dvou jednání. První jednání tak slouží jako prostředek k dosažení cíle. Lze tak hovořit o jakési „dvoufázovosti“ jednání. Pachatel prvním jednáním, které spočívá v použití násilí, pohrůžce násilím či pohrůžce jiné těžké újmy dosahuje jednání druhého, které spočívá v pohlavním sebeukájení, obnažování, nebo jiném srovnatelném chování.⁷⁵

⁷² V tomto kontextu je třeba ještě zohlednit § 163a zákona č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁷³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 175.

⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 123.

⁷⁵ PELC, V. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 599.

3.2.1. Násilí, pohrůžka násilí a pohrůžka jiné těžké újmy

Za násilí (ve smyslu § 186 odst. 1 TZ) se považuje takové jednání pachatele, kdy dojde z jeho strany k použití fyzické síly proti oběti, za účelem překonání či zamezení jejího vážně míněného odporu (a dosažení pohlavního sebeukájení, obnažování nebo jiného srovnatelného chování).⁷⁶ V případě sexuálního nátlaku však nedochází k samotnému pohlavnímu styku, ale k pohlavnímu sebeukájení (masturbace), obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Podle znění § 119 TZ „*je trestný čin spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem*“. Lstí je takové jednání pachatele, kdy uvede jiného v omyl, nebo omylu jiného využije s úmyslem dosáhnout zamýšleného cíle. Lstí (či jiným obdobným způsobem) musí být daná osoba uvedena do stavu bezbrannosti. V zásadě ovšem nezáleží na tom, zda k tomuto dojde podáním např. omamných nebo psychotropních látek, včetně léků, nebo podáním alkoholických nápojů. Naopak za lest však nelze považovat jednání, kterým pachatel uvede v omyl ženu (popřípadě muže), že je manželem/manželkou.⁷⁷

Pohrůžku násilím vysvětlujeme jednak jako pohrůžku bezprostředního násilí, tak i pohrůžku násilí, které má být vykonáno v bližší či vzdálenější budoucnosti. K naplnění tohoto znaku je však zapotřebí, aby se jednalo o takovou pohrůžku, z níž bude jasně patrné, že násilí bude použito, pokud se osoba, již je adresováno, nepodvolí vůli útočníka. Taková pohrůžka nutně nemusí směřovat přímo proti oběti, může směřovat i vůči třetí osobě, kterou může být např. osoba blízká oběti, její dítě či příbuzný (manžel i partner). Pohrůžka násilí může taktéž směřovat vůči majetku. Vždy však musí zahrnovat hrozbu násilného chování (použití fyzické síly). Ovšem pokud by pohrůžka násilí postrádala tento svůj podstatný znak a obsahovala by jen hrozbu těžké újmy, jednalo by se o pohrůžku jiné těžké újmy.⁷⁸ Při posuzování pohrůžky násilí je nutné brát na zřetel povahu a intenzitu samotné pohrůžky a celkovou situaci, za které byla pohrůžka učiněna, stejně

⁷⁶ VANTUCH, Pavel. K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. Právní rádce. 2010. roč. 18, č. 12, s. 48.

⁷⁷ BOHUSLAV L. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 621.

⁷⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1837-1838.

jako způsob, jakým byla učiněna. Nelze přitom ani opomenout osobu pachatele a oběti, nebo dobu a místo činu.⁷⁹

Pohrůžka jiné těžké újmy může spočívat v hrozbě způsobení vážné újmy na cti, dobré pověsti nebo rodinném životě, může však také směřovat k rozvratu manželství, nebo ztráty zaměstnání či způsobení majetkové újmy tehdy, pokud se objektivně jeví, jako těžká újma a oběť ji jako těžkou újmu pocítuje. Pohrůžka jiné těžké újmy však může směřovat také k zahájení trestního stíhání v důsledku oznámení trestného činu, jímž pachatel oběti hrozí a nutí ji něco konat, opomenout nebo strpět. Není přitom rozhodné, zda se oběť trestného činu, jejímž oznámením pachatel oběti hrozí, skutečně dopustila či nikoliv.⁸⁰ Taková hrozba trestním oznámením nemusí směřovat pouze vůči samotné oběti, ale může být namířena i proti třetím osobám (např. osobám blízkým). Při samotném posuzování, zda se jedná či nejedná o jinou těžkou újmu je třeba přihlídnout k osobním poměrům oběti, psychickému stavu, vyspělosti a dalším kritériím.⁸¹

3.2.2. Pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování

Pohlavní sebeukájení (onanie, masturbace, ipsace) je jednání, při kterém dotyčná osoba pohlavně ukájí sama sebe. Toho dosahuje zejména drážděním vlastních pohlavních orgánů, které lze provádět mnoha různými způsoby, např. hlazení, masírování či jiné dráždění genitálií, prsou a prsních bradavek či případně análního ústrojí. Při sebeukájení však nemusí nutně docházet k dráždění pohlavních orgánů vlastní rukou, k tomuto mohou být použity i jiné předměty, jako např. vibrátory a umělé vagíny atd.⁸²

Obnažováním rozumíme vysvlékání za účelem sexuálního vzrušení pachatele, při kterém oběť ukazuje ty části těla, které zůstávají, ať už z mravních či estetických důvodů zakryty. Proto dochází k odhalování zejména takových částí těla, které působí pachateli sexuální vzrušení. Především se tedy jedná o genitálie, ženská prsa či pozadí. Příkladem

⁷⁹ NS ČR ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 11 Tdo 268/2010.

⁸⁰ NS ČSR v Praze ze dne 8.4.1981, sp. zn. 6 Tz 12/81, uveřejněný pod č. 27/1982 Sb. rozh. tr.

⁸¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1838 a 1848.

⁸² Tamtéž, s. 1853.

takto chápaného obnažování může být i striptýz.⁸³ U trestného činu sexuálního nátlaku postačí, pokud si oběť na svém těle obnažuje jen některá intimní místa a není tedy nutné, aby došlo k odhalení celého těla.

Jiným srovnatelným chováním je jednání, které nemůžeme kvalifikovat ani jako pohlavní styk, pohlavní sebeukájení nebo obnažování. Jsou to zejména sexuálně patologické praktiky, které spočívají např. v sadistickém nebo masochistickém jednání či pissingu.⁸⁴

Druhá samostatná skutková podstata je pak uvedena v § 186 odst. 1, alinea druhá, která uvádí: „*kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti.*“

3.2.3. Přiměnění a donucení

Donucením chápeme překonání vážně míněného odporu oběti. Může jím však být také situace, kdy oběť podlehne vůli pachatele, a to z důvodu, že její vážně kladený odpor je beznadějný, s ohledem na fakt, že pachatel za použití násilí, pohrůžky násilí či pohrůžky jiné těžké újmy oběti ani nedal možnost odpor projevit. Výsledkem takového jednání je sice vyjádření vážného nesouhlasu ze strany oběti, avšak po projeveném odporu oběť od svého dalšího vzdoru upustí a to např. z důvodu vyčerpání, beznadějnosti či z odůvodněného strachu z uskutečnění pachatelových výhrůžek.⁸⁵ O donucení však nepůjde v situaci, kdy dotyčná osoba souhlasí s jednáním, které je na ní vyžadováno, nebo je-li kladený odpor pouze předstírán. Také o donucení nepůjde v situaci, kdy po počátečním odporu dotyčná osoba dobrovolně k jednání, které je po ní požadováno svolí, nebo začne spolupracovat. Odpor oběti musí být vážně míněný, opravdový a musí být vždy dostatečně prokázán např. voláním o pomoc, pokusem o útěk, prosbami mířenými na pachatele či jeho napadením, kterým může být i kousání či bití.⁸⁶

⁸³ VANTUCH, Pavel. *K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 12, s. 51.

⁸⁴ BOHUSLAV L. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 623.

⁸⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1653.

⁸⁶ ŠČERBA, F. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-044-4, s. 604.

3.2.4. Zneužití bezbrannosti

Bezbranností je takový stav, při kterém oběť není vzhledem ke všem okolnostem schopna klást odpor proti jednání pachatele, nebo svobodně projevit svou vůli.⁸⁷ V kontextu trestného činu sexuálního nátlaku se bezbranností rozumí zejména stav bezmocnosti fyzické, nebo psychické, ale vždy za předpokladu, že oběť alespoň omezeně vnímá a je schopna reagovat na požadavky pachatele. Toto, alespoň omezené vnímání či omezená schopnost reakce na požadavky pachatele, je základním předpokladem pro naplnění objektivní stránky uvedené v odstavci prvním, alinee druhé. Ta totiž předpokládá, že pachatel přiměje právě zneužitím bezbrannosti oběť k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Proto je nutným předpokladem to, aby oběť alespoň omezeně chápala a vnímala, jaké jednání po ní pachatel vyžaduje.⁸⁸

Výše uvedenou bezbrannost ve smyslu sexuálního nátlaku je však třeba odlišit od trestného činu znásilnění, kde má pojem bezbrannosti mnohem širší význam. U znásilnění totiž uvažujeme tzv. absolutní bezbrannost, což je stav, který předpokládá absolutní odevzdanost pachateli, bez známek projevu vlastní vůle, či schopnosti, jakkoliv reagovat; jde o takový stav bezbrannosti, kdy oběť není schopna vlastního úsudku.⁸⁹ Za typické příčiny bezbrannosti lze označit dle Šámala⁹⁰ například opilost, duševní či fyzickou poruchu, bezvědomí, spánek, spoutání, ale také gynekologické vyšetření. Nejtypičtějším případem zůstává opilost, přičemž pro naplnění tohoto znaku není rozhodující, zda se oběť sama bez přičinění pachatele uvedla do stavu bezbrannosti a ten následně pojal úmysl její bezbrannosti využít, nebo zda oběť byla přímo pachatelem uvedena do stavu bezbrannosti podáváním alkoholických nápojů.⁹¹ Soudní praxe⁹² dále za příčinu bezbrannosti dovolila i velmi nízký věk dítěte, přičemž se jedná o věk, ve kterém dítě

⁸⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s.1653-1654.

⁸⁸ Tamtéž, s.1668.

⁸⁹ Tamtéž, s.1653-1654.

⁹⁰ BOHUSLAV L. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 621.

⁹¹ NS ČSSR ze dne 19.1.1982, sp. zn. Tpjf 158/80, uveřejněné pod č. 17/1982 Sb. rozh. tr.

⁹² Tamtéž.

ještě není natolik vyvinuto, aby bylo schopno rozpoznat a zhodnotit důvody, které by jej měly vést k tomu, aby odporovalo jednání, které po něm pachatel požaduje.⁹³ Pokud je však nezletilé dítě již schopno takového úsudku a je dostatečně duševně a fyzicky vyspělé a schopné jasně a zřetelně vyjádřit svůj nesouhlas s pachatelovým jednáním či jeho požadavky, o stav bezbrannosti se nejedná.⁹⁴ Ve stavu bezbrannosti se ovšem mohou nacházet i osoby, které ačkoliv okolní svět vnímají, tak jejich rozumové a duševní schopnosti nejsou na takové úrovni vyspělosti, aby byly schopny vzhledem ke všem okolnostem vyhodnotit situaci v níž se nacházejí a vhodně na ni reagovat. Takovým příkladem mohou být osoby, které trpí duševními poruchami, které v jejich důsledku nechápou smysl pachatelova jednání.⁹⁵ Rovněž jimi mohou být osoby mentálně zaostalé, které nemají potřebné zkušenosti a znalosti k pochopení významu pachatelova jednání.⁹⁶ K výše uvedeným případům bezbrannosti oběti, můžeme přiřadit i situaci, kdy oběť sice ví a chápe jednání pachatele, avšak není schopna se účinně bránit, ačkoliv by se bránit chtěla. Jedná se o stav, kdy oběť není schopna vzdorovat jednání pachatele, z důvodu nedostatku svých tělesných schopností. Pro ilustraci lze jako příklad uvést např. osoby upoutané na lůžku či na vozíku, osoby ochrnuté ale i osoby spoutané.⁹⁷

3.2.5. Zneužití závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu

Zneužití závislosti je stav, ve kterém se dotyčná osoba nemůže sama zcela svobodně rozhodovat, a to z toho důvodu, že je v určitém směru odkázána na pachatele (např. poměr dlužníka a věřitele, zaměstnance a zaměstnavatele či žáka a učitele).⁹⁸ Dochází zde tedy k omezování svobody rozhodování oběti, která je na pachateli v určitém směru závislá. Právě v důsledku tohoto nedostatku úplné svobody rozhodování pachatel

⁹³ BOHUSLAV L. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 621.

⁹⁴ VS v Praze ze dne 4.3.1994, sp. zn. 3 To 105/93, uveřejněné pod č. 43/1993.

⁹⁵ NS SSR v Bratislavě, ze dne 1.2.1983, sp. zn. 3 To 3/83, uveřejněné pod č. 6/1984 Sb. rozh. tr.

⁹⁶ VANTUCH, Pavel. *K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 12, s. 49.

⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1654.

⁹⁸ BOHUSLAV L. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 623.

využívá k realizaci svých záměrů.⁹⁹ V důsledku zneužití závislosti se tak oběť podřizuje vůli pachatele, k čemuž by jinak nedošlo. K naplnění znaku zneužití závislosti postačí, že pachatel faktické závislosti využívá a není tak třeba závislosti vyplývající z právního poměru. Tento faktický vztah závislosti může být dát např. i tím, že pachatel svou oběť vychovává.¹⁰⁰

Pojem zneužití postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu je mnohem širší než výše uvedený pojem zneužití závislosti osoby. Postavení, z něhož vyplývá důvěryhodnost, nebo vliv určité osoby, představuje jakékoliv postavení, díky kterému pachatel ve své oběti vzbuzuje důvěru, nebo na ni působí svou autoritou. Takové postavení může zahrnovat vztahy vytvořené na základě svěřeni dozoru nebo i jiné vazby vzniklé mezi pachatelem a jeho obětí. Jinou vazbou lze rozumět právě situaci, kdy pachatel na oběť působí svou autoritou, nebo v oběti vyvolává důvěru či ji jinak ovlivňuje (znalostmi, zkušenostmi, schopnostmi, známostmi a další). Za postavení, z něhož taková důvěryhodnost nebo vliv pachatele vyplývají se považuje např. postavení nadřízeného v zaměstnání, nebo vysokého státního úředníka. V obou případech totiž pachatel bude ve vztahu k ostatním uznávanou autoritou.¹⁰¹ V takovém postavení však může v určitých případech být i známý politik, úspěšný podnikatel, vysokoškolský profesor, vážený lékař, nebo respektovaný kněz.¹⁰² Podle současné soudní praxe¹⁰³ lze za zneužití postavení a z toho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu považovat i vztah mezi léčitелеm (pachatelem) a jeho pacientem. Odlišení pojmů zneužití závislosti a zneužití svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu může však v praxi přinášet určité problémy, proto bude vždy třeba důsledně vycházet z objektivně existujícího vztahu mezi pachatelem a obětí, což ostatně dovodila současná judikatura.¹⁰⁴

⁹⁹ NS ČSSR ze dne 19.1.1982, sp. zn. Tpjf 158/80, uveřejněn pod č. 17/1982 Sb. roz. tr.

¹⁰⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 7. vyd. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 272.

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1855.

¹⁰² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 7. vyd. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 284.

¹⁰³ NS ČR ze dne 29.1.2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013.

¹⁰⁴ Tamtéž.

V § 186 odst. 2 TZ se nachází třetí samostatná skutková podstata, říká: „*pachatel, který přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.*“

3.2.6. Pohlavní styk

Pohlavním stykem je jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, ať už stejného či odlišného pohlaví. Pojem pohlavní styk je však velmi široký, jelikož zahrnuje veškerá jednání, která jsou vyvolaná pohlavním pudem, jejichž podstatou je fyzický kontakt s druhou osobou, který směřuje k ukojení sexuálního nutkání.¹⁰⁵ Tento pojem však zahrnuje širokou škálu činností, jako např. soulož (coitus) a jiné pohlavní styky provedené způsobem srovnatelným se souloží, což je zejména orální pohlavní styk (felace či cunnilingus), anální pohlavní styk (coitus analis) či ostatní, méně závažné formy pohlavního styku (osahávání genitálií, sání prsních bradavek a podobně).¹⁰⁶ Všechny tyto činnosti však směřují k jedinému, a to je pohlavní uspokojení pachatele, přičemž nezáleží na tom, zda k němu v konkrétním případě vůbec dojde, či nikoliv.¹⁰⁷

Soulož (coitus) je definována, jako spojení pohlavních orgánů muže i ženy, i když došlo jen k částečnému zasunutí pohlavního údu muže do pochvy ženy.¹⁰⁸ Při souloži tedy fakticky dochází ke vniknutí pohlavního údu muže (penisu) do pohlavního orgánu (pochvy) ženy, což znamená, že dojde ke spojení obou těchto orgánů v jednom okamžiku. Tímto okamžikem tak dochází k dokonání soulože, přičemž není rozhodující, zda došlo k porušení panenské blány, nebo k pohlavnímu ukojení pachatele.¹⁰⁹

¹⁰⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1836.

¹⁰⁶ BOHUSLAV L. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 621.

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1837.

¹⁰⁸ BOHUSLAV L. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 621.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1840.

Výše uvedené vymezení pojmu soulože, jak se zdá, nepřináší žádná výkladová úskalí, neboť se jeví jako jasné. Jinak tomu je ovšem v případě jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží.

Za pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží považujeme jednání, které je svým způsobem provedení a svou závažností srovnatelné se souloží. Tuto závažnost je vždy třeba posuzovat též z hlediska následků (psychických a fyzických) na oběti. Obecně k tomuto řadíme zejména vsunování pohlavního údu muže mezi prsa ženy (coitus inter femora), zasouvání prstů do pochvy ženy (digitální penetraci), zasouvání pohlavního údu muže do podpaží ženy, vzájemné tření ženských genitálií nebo homosexuální či heterosexuální masturbaci.¹¹⁰ Jestliže tedy u soulože předpokládáme spojení pohlavních orgánů muže a ženy, pak s tímto lze právě srovnat situace, kdy sice pohlavní úd muže (penis) do pohlavního údu ženy (pochvy) neproniká, ale tato situace je simulována jiným mechanismem. Srovnatelný způsob se souloží tedy spočívá v tom, že simulovaným mechanismem se navozuje stejná situace, jak když do vagíny (pochvy) ženy pronikne mužský pohlavní úd. Tento simulovaný mechanismus je schopen vyvolat stejný účinek, jako soulož.¹¹¹ Gřivna¹¹² však ve svém článku upozorňuje na neostrou formulaci pojmu jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží. Ten však nahradil pojem obdobný pohlavní styk, který byl ještě více neurčitý. Podle Gřivny tak lze za jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží označit především případy, kdy dochází ke styku pohlavních orgánů (např. vzájemné tření pohlavních orgánů dvou žen) nikoliv však jejich spojení, neboť by se jednalo o soulož. Obdobným případem je také situace, kdy je při pohlavním styku využíváno tělesných otvorů oběti, tedy především pohlavní styk orální (felace, cunnilingus) a anální (coitus analis). Uzavírá tak, že z těchto výše uvedených důvodů, se případy digitální penetrace či zasouvání pohlavního údu muže mezi prsa ženy neřadí mezi pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, byť mohou mít při intenzivnějším provedení stejné

¹¹⁰ BOHUSLAV L. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 622.

¹¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1841.

¹¹² GRÍVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Bulletin advokacie. 2009. roč. 8, č. 10, s. 68.

následky jako soulož.¹¹³ Co se týče análního i orálního pohlavního styku, zastává teorie (Jelínek¹¹⁴, Vantuch¹¹⁵, Šámal¹¹⁶ i výše citovaný Gřivna) názor, že by taková sexuální jednání měla být posuzována, právě jako jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží. Při těchto jednání totiž nedochází k samotné souloži, protože jeden z pohlavních orgánů je nahrazen jinou srovnatelnou částí těla ženy nebo muže (jedná se o případy kdy je pohlavní orgán zasunován do úst či konečníku).¹¹⁷ Výše uvedené je taktéž podpořeno judikaturou.¹¹⁸

Problematické je však posuzování těch jiných (dnes už zcela běžných) sexuálních praktik, jako jsou např. již zmíněná digitální penetrace nebo zasouvání mužského údu mezi prsa ženy. U těchto jednání se totiž nabízí otázka, jestli je možné subsumovat je pod pojem jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, nebo pod ostatní, méně závažné formy pohlavního styku. Gřivna¹¹⁹ se v již výše uvedeném článku domnívá, že digitální penetrace a coitus inter femora nepatří mezi pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, ačkoliv při jejich intenzivnějším provedení mohou být z hlediska psychických a fyzických následků pro oběť stejně závažné jako soulož. Dle Gřivny by hledisko následků mělo být bráno v potaz, avšak nemělo by být rozhodující, neboť se liší případ od případu. Vantuch¹²⁰ je však ohledně digitální penetrace odlišného názoru. Pod pojem jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží zařazuje všechna sexuální jednání, kdy do pohlavního orgánu ženy neproniká pohlavní úd muže, ale tato situace je simulována jiným mechanismem (jazykem, prsty, vibrátorem). Tento jiný mechanismus, je schopen vyvolat stejný účinek,

¹¹³ GRÍVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009, s. 89.

¹¹⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 7. vyd. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 281.

¹¹⁵ VANTUCH, Pavel. *K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 12, s. 49

¹¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1841.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Např. NS ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 3 Tdo 1305/2005, NS ČR ze dne 11. 4. 2007, sp. zn. 8 Tdo 407/2007-I či NS ČR ze dne 9. 5. 2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012.

¹¹⁹ GRÍVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Bulletin advokacie. 2009. roč. 8, č. 10, s. 68.

¹²⁰ VANTUCH, Pavel. *K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 12, s. 49.

jako kdyby šlo o soulož. V této souvislosti je však nutné připomenout, že pohlavní dráždění vzniká vždy, bez ohledu na to, zda jde o skutečný pohlavní úd, či jeho náhražku (vibrátory a jiné), neboť ženské pohlavní orgány nemají rozlišovací schopnost takovou, aby žena byla následně schopna určit, čím jí bylo do pochvy vnikáno. Podle Vantucha je tak proto možné za určitých okolností (např. při hlubokém pronikání prstů do pochvy) možné považovat digitální penetraci za jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží právě z důvodu takovéto srovnatelnosti.

3.3. Subjektivní stránka

Subjektivní stránka trestného činu obsahuje soubor znaků, které charakterizují psychiku pachatele ve vztahu k trestnému činu. Jediným jejím obligatorním znakem je zavinění, které může mít formu úmyslu či nedbalosti, přičemž k jejím fakultativním znakům řadíme pohnutku (motiv) a cíl (záměr) pachatelova jednání.¹²¹ Zaviněním se rozumí vnitřní psychický vztah pachatele k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin. Tyto skutečnosti mohou být vytvořeny buď pachatelem, nebo mohou objektivně existovat i bez jeho přičinění.¹²² Trestný čin sexuálního nátlaku svou formou zavinění patří mezi úmyslné trestné činy, což lze dovodit z ustanovení § 13 odst. 2 TZ, které říká, že „*k trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti*“. Vzhledem k tomu, že v § 186 TZ není výslovně uvedeno, že by tento trestný čin mohl být spáchán z nedbalosti, jedná se o trestný čin úmyslný. Úmyslné trestné činy je dle § 15 TZ možné spáchat ve formě úmyslu přímého, či nepřímého.

3.4. Pachatel

Pachatelem trestného činu, jde-li o fyzickou osobu, je trestně odpovědná fyzická osoba, která bezprostředně spáchala trestný čin.¹²³ Vzhledem k současnému znění § 7

¹²¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 218.

¹²² HERCZEG, J. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 180.

¹²³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-044-4, s. s. 201.

ZTOPO¹²⁴ může být pachatelem trestné činu sexuálního nátlaku taktéž právnická osoba. Ta ostatně také může být pachatelem všech dalších sexuálních trestných činů s výjimkou trestného činu soulože mezi příbuznými (§ 188 TZ), neboť předpokladem jeho objektivní stránky je vykonání soulože mezi dvěma příbuznými fyzickými osobami.

3.4.1. Fyzická osoba

Pachatelem trestného činu sexuálního nátlaku může být jakákoliv trestně odpovědná fyzická osoba, bez rozdílu pohlaví. Tak ostatně hovoří i § 22 odst. 1 TZ, který říká, že „*pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná*“. Zároveň však musí být splněny další zákonné podmínky, které se vztahují k osobě pachatele (věk, přičetnost a v případě mladistvých rozumová a mravní vyspělost)¹²⁵ Fyzická osoba může tedy být pachatelem trestného činu pouze tehdy, dovršila-li patnáctý rok věku (§ 25 TZ a contrario), je přičetná (§ 25 TZ a contrario) a v případě mladistvého je rozumově a mravně vyspělá (§ 5 odst. 1 ZSVM a contrario). Zákon žádné další podmínky nestanoví, je proto nerozhodné např. pohlaví pachatele a jeho sexuální orientace.

Trestný čin sexuálního nátlaku může být spáchán také ve formě spolupachatelství. (§ 23 TZ). O spolupachatelství se jedná v situaci, kdy byl trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, a kdy každá z nich odpovídá, jako by trestný čin spáchala sama.¹²⁶ Vzhledem k tomu, jak je upravena objektivní stránka trestného činu sexuálního nátlaku, si lze spolupachatelství dobře představit. Pro ilustraci lze uvést např. situaci, kdy skupina mužů společně donutí pod pohrůžkou násilí, či pod pohrůžkou jiné těžké újmy ženu k tomu, aby se před nimi obnažovala, nebo sebeukájela. Každý z těchto mužů by pak byl spolupachatelem trestného činu sexuálního nátlaku.

Trestný čin sexuálního nátlaku by však teoreticky mohl být spáchán i ve formě nepřímého pachatelství. Definice nepřímého pachatele je upravena v § 22 odst. 2 TZ.

¹²⁴ Zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁵ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-044-4, s. 201-202.

¹²⁶ VOKOUN, R. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 259.

Nepřímým pachatelem je ten, kdo úmyslně užije ke spáchání svého trestného činu jinou osobu, jako tzv. „živý nástroj“.¹²⁷ Živým nástrojem tedy rozumíme jiného člověka, který není trestně odpovědný pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, proto, že jednal za okolností vylučující protiprávnost, anebo sám nejedná, nebo nejedná zaviněně tak, jak vyžaduje ten, který trestný čin.¹²⁸ Lze si tak jistě představit situace, kdy by nějaká osoba, ať už muž, či žena, přemluvila děti, které by byly mladší patnácti let k tomu, aby donutily násilím či pohrůžkou násilí, nebo pohrůžkou jiné těžké újmy jinou osobu (např. bývalého partnera či partnerku) k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, přičemž samotný přímý pachatel, by se na místě spáchání trestného činu v danou chvíli nenacházel (mohl by například pozorovat zpozzdálí atd.).

3.4.2. Právnícká osoba

Pachatelem trestného činu sexuálního nátlaku nemusí být pouze fyzická osoba. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který ve svém § 7 upravuje věcnou působnost, jak bylo již uvedeno výše, v tomto negativním výčtu uvádí pouze jeden trestný čin, kterého se právnická osoba nemůže dopustit, a to soulož mezi příbuznými (§188 TZ). Dle současného znění zákona však nejsou všechny právnické osoby trestně odpovědné. Trestně odpovědnými právnickými osobami totiž nejsou, dle § 6 odst. 1 ZTOPO, Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. V důsledku principu suverenity státu je také vyloučena trestní odpovědnost ostatních států. Stejně tak jsou z důvodu výsad a imunit, které vyplývají z mezinárodního práva vyloučeny mezinárodní organizace veřejného práva.¹²⁹ Pachatelem trestného činu sexuálního nátlaku bude tedy taková právnická osoba, která svým jednáním naplní všechny znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu a v době jeho spáchání, bude trestně odpovědná. Pro právnickou osobu, jakožto pachatele trestného činu, bude

¹²⁷ ŘÍHA, J. In: JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 305.

¹²⁸ VOKOUN, R. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 257.

¹²⁹ JELÍNEK, J., HERZCEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 49-52 a 64-67.

rozhodující také to, zda jí lze (za podmínek uvedených v § 8 ZTOPO) takové jednání přičítat (§ 9 odst. 1 ZTOPO).¹³⁰

Je jistě důležité a praktické, mít právní úpravu, která za sexuální nátlak a sexuální trestné činy obecně trestá i právnické osoby, avšak v dnešní společnosti, by se dle mého názoru, jednalo o pozoruhodný jev, pokud by k takovému odsouzení opravdu došlo. Ochranu před právnickými osobami, jako pachateli sexuálních trestných činů vnímám spíše jako doplňkovou ochranu či jakési preventivní opatření, které by mohlo v určitých případech být jistě užitečné.

3.5. Kvalifikované skutkové podstaty sexuálního nátlaku

Trestný čin sexuálního nátlaku, jak již bylo naznačeno výše, je upraven ve třech základních skutkových podstatách, které jsou uvedeny v § 186 odst. 1 a 2. Další odstavce § 186, tedy odstavce 3, 4, 5 a 6 obsahují kvalifikované skutkové podstaty v nichž se nachází okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (zvláště přitěžující okolnosti). Kvalifikovaná skutková podstata je tvořena znaky základní skutkové podstaty a dalším znakem, který typizuje vyšší stupeň závažnosti (škodlivosti, nebezpečnosti) činů jím charakterizovaných pro společnost. Tento vyšší stupeň nebezpečnosti může spočívat v závažnějším porušení nebo ohrožení objektu trestného činu.¹³¹

V první kvalifikované skutkové podstatě sexuálního nátlaku, která se nachází v § 186 odst. 3 TZ, jsou uvedeny dvě zvlášť přitěžující okolnosti. V písm. a) spáchání činu na dítěti (dítětem je podle § 126 TZ „osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak“) a v písm. b) spáchání činu se dvěma osobami (v tomto případě by mohlo jít o spolupachatelství podle § 23 TZ, nebo o účastenství ve formě organizátorství, návodu nebo pomoci podle § 24 odst. 1 písm. a), b), c) TZ). Obě tyto zvlášť přitěžující okolnosti se vztahují k základním skutkovým podstatám uvedeným v § 186 odst. 1 a 2 TZ.

¹³⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 485-486.

¹³¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-044-4, s. 167-168.

Spáchání činu na dítěti je podle § 17 písm. b) jinou skutečností, a proto tu není třeba, aby pachatel přímo věděl, jaký je věk oběti (dítěte), ale postačí, že vzhledem ke všem okolnostem (zejména k fyzické vyspělosti takového dítěte, vzhledu, chování či vyjadřování) a ke svým osobním poměrům o této okolnosti vědět měl a mohl. V těchto případech tudíž postačí zavinění z nedbalosti. Naopak je tomu při spáchání trestného činu s nejméně dvěma osobami. Pachatel v takovém případě totiž o součinnosti vědět musí, proto zde musí být i nutně úmyslné zavinění. Není potřeba, aby osoby, které se účastní na trestném činu hlavního pachatele byly trestně odpovědné.¹³²

V další kvalifikované skutkové podstatě, kterou nalezneme v § 186 odst. 4 TZ, jsou obsaženy celkem tři okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Konkrétně je to pod písm. a) spáchání činu se zbraní (viz. § 118 TZ), pod písm. b) spáchání činu na místě, kde je omezována osobní svoboda (ve výkonu vazby, ve výkonu trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy aj.) a pod písm. c) spáchání činu členem organizované skupiny (resp. spáchá-li pachatel daný čin jako člen organizované skupiny). Spáchání činu se zbraní podle § 186 odst. 4 písm. a), se vztahuje pouze k základním skutkovým podstatám, které jsou uvedeny v § 186 odst. 1. Další dvě okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (§ 186 odst. 4 písm. b), c)) se vztahují i ke skutkové podstatě uvedené v § 186 odst. 2 TZ. Úmyslné zavinění vyžadují okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedené v § 186 odst. 4 písm. a), c). Naopak zavinění z nedbalosti postačí pro naplnění okolnosti podmiňující vyšší trestní sazbu uvedenou v § 186 odst. 4 písm. b).¹³³

Další kvalifikovaná skutková podstata uvedená v § 186 odst. 5, obsahuje dvě okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Jsou jimi v písm. a) spáchání činu na dítěti mladším patnácti let (viz výklad výše), a v písm. b) způsobení těžké újmy na zdraví. Obě tyto okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby se vztahují na skutkovou podstatu uvedenou v § 186 odst. 1 TZ. Těžká újma na zdraví (definici nalezneme v § 122 odst. 2 TZ) je těžším následkem ve smyslu § 17 písm. a) TZ a může být způsobena jak

¹³² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1842.

¹³³ Tamtéž, s. 1604, 1754, 1843, 1856.

z nedbalosti, tak úmyslně (jedná se o speciální ustanovení k § 145 TZ). Proto je jednočinný souběh vyloučen.¹³⁴

Problematická na posouzení může být kvalifikovaná skutková podstata uvedená v § 186 odst. 6 TZ. Zde je totiž uvedeno způsobení smrti, jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Ovšem takový trestný čin sexuálního nátlaku, který má za následek smrt, může být posuzován podle tohoto ustanovení pouze v případech, kdy byla smrt způsobena ve smyslu § 17 písm. a) z nedbalosti. Pokud by tedy došlo k situaci, kdy by pachatel způsobil smrt oběti úmyslně, nejednalo by se o trestný čin sexuálního nátlaku, ale o trestný čin vraždy podle § 140 v jednočinném souběhu s trestným činem sexuálního nátlaku.¹³⁵

3.6. Vývojová stádia trestného činu sexuálního nátlaku

Vývojovými stádii trestného činu rozumíme určité fáze, které jsou typické, pro uskutečňování úmyslu pachatele spáchat trestný čin. V širším smyslu k těmto vývojovým stádiím řadíme pojetí myšlenky spáchat trestný čin, projev myšlenky spáchat trestný čin, přípravu k trestnému činu, pokus trestného činu a dokonaný trestný čin. První dvě uvedené vývojové fáze však nemají trestněprávní význam.¹³⁶ Stejně tak jsou pro pachatele beztrestná jednání, která následují po dokonání trestného činu (kořistění z trestného činu, maření stop atd.). Takováto typická jednání, která následují po spáchání trestného činu jsou trestná pouze v případě, že jimi pachatel naplní skutkovou podstatu jiného trestného činu.¹³⁷

3.6.1. Příprava k trestnému činu

Příprava je prvním trestněprávně relevantním stádiem trestného činu. Trestní zákoník se přípravou trestného činu zabývá v § 20 odst. 1, když stanoví, že „*jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu (§ 14 odst.*

¹³⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1470, 1534, 1842.

¹³⁵ Tamtéž., s. 1857.

¹³⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 278.

¹³⁷ Tamtéž.

3 TZ), zejména v jeho organizování, opatrování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu, je přípravou jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvláště závažného zločinu“. Trestnost přípravy trestného činu tak přichází v úvahu pouze u zvláště závažných zločinů, kterými jsou podle § 14 odst. 3 TZ „ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let“. Samotná příprava k trestnému činu je pak trestná podle trestní sazby stanovené na zvláště závažný zločin, ke kterému směřovala, pokud nestanoví zákon něco jiného (§ 20 odst. 2 TZ).

V rámci trestného činu sexuálního nátlaku, je trestnost jeho přípravy uvedena v § 186 odst. 7 TZ. Z výše uvedených definic však vyplývá, že vzhledem k požadavku horní hranice trestní sazby, přicházejí v úvahu pro trestnost přípravy pouze dvě ustanovení sexuálního nátlaku. Jsou to kvalifikované skutkové podstaty uvedené v § 186 odst. 5 a 6 tohoto trestného činu. Příprava by tedy musela směřovat vždy k naplnění těchto zvláště přitěžujících okolností, které jsou v těchto kvalifikovaných skutkových podstatách uvedeny.¹³⁸

3.6.2. Pokus trestného činu

Pokusem trestného činu je „jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, jestliže k dokonání trestného činu nedošlo“ (§ 21 odst. 1 TZ). Stejně jako příprava trestného činu je i pokus trestný podle trestní sazby stanovené na dokonání trestný čin (§ 21 odst. 2 TZ). Pokus trestného činu je však, na rozdíl od přípravy k trestnému činu, trestný vždy, neboť se jedná o vývojové stádium, které je nejbližší dokonání trestnému činu. Pokus trestného činu je tedy závažnějším jednáním než příprava k trestnému činu. Pachatel měl v úmyslu trestný čin spáchat, však k jeho dokonání nedošlo, neboť mu v tom bránila nějaká překážka či jiná okolnost, kterou se pachateli nepodařilo překonat. V případě

¹³⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1857.

pokusu tedy nedochází k naplnění objektivní stránky trestného činu, a proto u něho vždy schází následek trestného činu.¹³⁹

V případě sexuálního nátlaku se objektivní stránka skládá z dvojího (dvoufázového) jednání. Podle Šámala¹⁴⁰ právě v případech, kdy objektivní stránka předpokládá více jednání postačí, aby pro pokus trestného činu, bylo naplněno jen jedno z nich. Pokud by pachatel od dokonání trestného činu dobrovolně upustil a zároveň by odstranil nebezpečí, které jeho jednáním vzniklo, popřípadě splnil jinou podmínku účinné lítosti (§ 33 TZ), nebyl by trestně odpovědný za pokus trestného činu, k němuž směřovalo jeho jednání, ale mohl by být trestně odpovědný za jiný trestný čin, který svým dosavadním jednáním už naplnil (§ 21 odst. 5 TZ). Tyto situace teorie označuje jako kvalifikovaný pokus, pokud jde o přípravu k trestnému činu, tak kvalifikovaná příprava.¹⁴¹

Kvalifikovaným pokusem by v rámci trestného činu sexuálního nátlaku mohlo být takové jednání pachatele, který by užil násilí, pohrůžku násilím či pohrůžku jiné těžké újmy, avšak od dokonání trestného činu by po tomto provedeném jednání dobrovolně upustil. Trestnost pokusu trestného činu sexuálního nátlaku by tedy zanikla, nicméně pachatel by byl odpovědný za trestný čin vydírání (§ 175 TZ), protože by výše uvedeným jednáním naplnil právě jeho skutkovou podstatu.¹⁴² Dobrovolným upuštěním od dokonání trestného činu rozumíme situaci, kdy pachatel sice ví, že mu nic nebrání v tom, trestný čin dokončit podle svých představ, ani mu nehrozí žádné nebezpečí, a přesto se rozhodne od dokonání upustit. Jedná tedy z vlastní vůle s vědomím, že ačkoliv čin může dokonat, jej nedokoná.¹⁴³ O takové dobrovolné upuštění od dokonání se jedná také v situacích, kdy samotná oběť pachatele uprosí pachatele, aby od svého jednání upustil.¹⁴⁴ V případech, kdy se však pachatel nechá lstí oběti oklamat, např. jejími slovy, že „po

¹³⁹ GRÍVNA, T. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 243-244.

¹⁴⁰ Tamtéž. s. 244.

¹⁴¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 294.

¹⁴² NS ČSSR ze dne 19. 1. 1982, sp. zn. Tpjf 158/80, uveřejněné pod č. 17/1982 Sb. rozh. tr.

¹⁴³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-044-4, s. 297.

¹⁴⁴ NS ČSSR ze dne 19. 1. 1982, sp. zn. Tpjf 158/80, uveřejněné pod č. 17/1982 Sb. rozh. tr.

dobrém, to půjde lépe“, nebo v situacích, kdy není pachatel natolik fyzicky zdatný, aby svou oběť přemohl a vědom si této své absence síly, se nejedná o dobrovolné upuštění. V těchto případech totiž pachatel od svého dalšího jednání neupustil dobrovolně, ale v důsledku jiné skutečnosti, která dokonání jeho činu bránila či překážela. Stejně tak se posuzují i situace, kdy pachatel od svého záměru upustí v důsledku příchodu dalších osob, které ho při činu vyruší.¹⁴⁵ Jako typický příklad pokusu sexuálního nátlaku lze na základě judikatury uvést situaci, kdy pachatel pohrůzkou násilí nutí jiného k sebeukájení, obnažování, nebo jinému srovnatelnému chování, ale oběť v důsledku svého zdravotního stavu (bezvědomí) nemůže takovou pohrůzku vnímat.¹⁴⁶ Teorie takové situace označuje jako pokus na nezpůsobilém předmětu útoku.¹⁴⁷

3.6.3. Dokonaný trestný čin

V ustanovení § 2 odst. 4 TZ je definován okamžik spáchání trestného činu. Podle něj „*čin je spáchán v době, kdy pachatel nebo účastník konal nebo v případě opominutí byl povinen konat.*“ Pro okamžik spáchání činu ovšem není rozhodující, kdy nastal, nebo měl nastat následek trestného činu (§ 2 odst. 4, věta druhá TZ). Dle Šámala¹⁴⁸ je dokonání trestného činu dáno objektivně, jakmile pachatel naplní všechny jeho zákonné znaky.

Skutková podstata trestného činu sexuálního nátlaku bude naplněna ve chvíli, kdy pachatel jiného násilím, pohrůzkou násilí, nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování (§ 186 odst. 1 alinea 1 TZ), nebo že pachatel k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti (§ 186 odst. 1 alinea 2 TZ), anebo že pachatel přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti, nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu (§ 186 odst. 2 TZ).

¹⁴⁵ NS ČSSR ze dne 28. 4. 1965, sp. zn. 2 Tz 5/65, uveřejněné pod č. 33/1965 Sb. rozh. tr; NS ČR ze dne 28. 9. 1956, sp. zn. 1 Tz 287/56, uveřejněné pod č. 7/1957 Sb. rozh. tr.

¹⁴⁶ NS ČR v Praze ze dne 21. 7. 1978, sp. zn. 7 Tz 33/78, uveřejněný pod č. 10/1979 Sb. rozh. tr.

¹⁴⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 288.

¹⁴⁸ GRÍVNA, T. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 240.

Pokud by se tedy pachatel dopustil těchto výše uvedených jednání, může být podle § 186 odst. 1 a 2 TZ, odsouzen k trestu odnětí svobody v rozpětí čtyř měsíců až dvou let, nebo k trestu zákazu činnosti. Můžou mu však být uloženy tresty alternativní k trestu odnětí svobody tak, jak upravuje § 53 odst. 2 TZ.

Pro úplnost je vhodné ještě připomenout, že trestní stíhání trestného činu sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1 a 2 TZ, může být zahájeno a v zahájeném řízení lze pokračovat až ve chvíli, kdy dá poškozená osoba k takovému trestnímu stíhání souhlas, což vyplývá z § 163 odst. 1 TŘ. V tomto kontextu je však nutné brát na zřetel ustanovení § 163 a) TŘ, které uvádí specifické situace, kdy souhlas poškozeného pro trestní stíhání není třeba.

3.7.Porovnání sexuálního nátlaku s trestnými činy znásilnění a pohlavního zneužití

Sexuální nátlak (§ 186 TZ), jako nově zařazený trestný čin do zvláštní části trestního zákoníku má za cíl zejména vhodně doplnit trestné činy znásilnění (§ 185 TZ) a pohlavního zneužití (§ 187 TZ) a také posílit ochranu lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Jeho skutková podstata rozšířila rozsah dosavadní ochrany i na další, méně závažné formy sexuálního násilí, což má právě dopomoci k větší ochraně potencionálních obětí. Současně však zákonodárce touto skutkovou podstatou sledoval také splnění závazků, které pro Českou republiku vyplývají na základě členství v mezinárodních organizacích (EU, Rada Evropy). Objasnit a vystihnout vzájemný vztah těchto, velice zásadních trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti není jednoduché. Jejich znaky se totiž často prolínají a rozlišení může spočívat v různých kombinacích sexuálních aktivit.

3.7.1. Znásilnění

Trestný čin sexuálního nátlaku (§ 186 TZ), jak již bylo mnohokrát výše uvedeno, vhodně doplňuje skutkovou podstatu trestného činu znásilnění (§ 185). Rozdíl těchto dvou trestných činů tak lze spatřovat v jednání pachatele, přičemž právě ty závažnější formy jednání pachatele naplňují skutkovou podstatu trestného činu znásilnění (§ 185 TZ) a ty méně závažné formy jednání naplňují skutkovou podstatu trestného činu

sexuálního nátlaku (§ 186 TZ).¹⁴⁹ Základní skutkové podstaty (§ 185 odst. 1 TZ a § 186 odst. 1 TZ) těchto dvou trestných činů, které jsou obsaženy v prvních odstavcích, jsou si velmi podobné, rozdíl je však v tom, k čemu je oběť pachatelem donucena, popřípadě k čemu ji pachatel přiměje zneužívaje její bezbrannosti.

Největší rozdíl mezi těmito trestnými činy spočívá v sexuální aktivitě, kterou pachatel po své oběti požaduje. Zatímco u sexuálního nátlaku jde pachateli o pohlavní sebeukájení, obnažování, nebo jiné srovnatelné chování oběti, u znásilnění se jedná přímo o pohlavní styk. Nutno také připomenout, že v případě sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1 TZ pachatel, na rozdíl od znásilnění, nepřichází s obětí do přímého fyzického kontaktu.¹⁵⁰ Samotné rozlišení, zda se jedná o sexuální nátlak, nebo už o znásilnění, může být v některých situacích velmi obtížné, neboť samotná právní kvalifikace pachatelova činu závisí právě na formě sexuální agrese, které se pachatel dopustil.

Ščerba¹⁵¹ rozlišuje celkově čtyři rozdílné situace:

1. Pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí oběť k pohlavnímu styku, který však není proveden způsobem srovnatelným se souloží, ale nesmí jít i o donucení k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Mohlo by se tak jednat o případy osahávání prsou, genitálií aj. Oběť nemusí být k tomuto jednání donucena, pachatel může využít její bezbrannosti. V takových případech se bude jednat o trestný čin znásilnění (§ 185 odst. 1 TZ).
2. Pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí oběť k souloží, čímž je míněn především orální, anální sex a jiné praktiky. Pachatel rovněž může zneužít bezbrannosti oběti. V této situaci by se dopustil trestného činu znásilnění podle kvalifikované skutkové podstaty uvedené v § 185 odst. 2 TZ a základní skutkové podstaty v § 185 odst. 1 TZ.

¹⁴⁹ BOHUSLAV L., In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 620.

¹⁵⁰ ŠČERBA, F. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-044-4, s. 608.

¹⁵¹ ŠČERBA, Filip. *Připravovaná právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti*. In: BURDA, Eduard; BLAŽEK, Radovan (ed.). *Milníky práva v stredo-európskom priestore 2008 : zborník z medzinárodnej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2008. ISBN 978-80-7160-271-2, s. 812-817.

3. Pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy oběť donutí k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Tohoto pachatel však může dosáhnout i zneužitím bezbrannosti oběti. Zároveň musí být vůči oběti pasivní, protože kdyby k přímému fyzickému kontaktu s obětí došlo, jednalo by se o pohlavní styk a tím pádem o znásilnění. Pokud tedy pachatel zůstane ve vztahu k oběti pasivní, spáchá trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1 TZ.
4. Pachatel oběť přiměje k pohlavnímu styku, pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, zneužívaje její závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Pachatel tak už nepoužívá pouhé pohrůžky násilím ani pohrůžky jiné těžké újmy a nepoužívá ani samotné násilí. V takovéto situaci půjde o trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 TZ.

Stejně jako můžeme najít podobnost u některých znaků mezi trestnými činy sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) a znásilnění (§ 185 TZ) můžeme najít mnoho podobných znaků i mezi znásilněním a pohlavním zneužitím (§ 187 TZ), ačkoliv se ve své podstatě tyto trestné činy značně liší. Podobnost můžeme spatřit např. ve vykonání soulože či jiného pohlavního styku. Nejpodstatnější rozdíl je však v předmětu útoku. Tím může být u trestného činu znásilnění jakákoliv fyzická osoba, naopak u trestného činu pohlavního zneužívání může být objektem pouze dítě mladší patnácti let (bez ohledu na jeho pohlavní, fyzickou i psychickou vyspělost, nebo sexuální zkušenosti).¹⁵² Jako další, velmi důležitý rozdíl můžeme označit skutečnost, že u trestného činu znásilnění pachatel používá násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy, popřípadě zneužití bezbrannosti oběti, zatímco u pohlavního zneužití pachatel nic takového nečiní. Oběť (dítě mladší patnácti let) totiž zpravidla jedná dobrovolně (alespoň v případě § 187 odst. 1 TZ). V rámci trestného činu pohlavního zneužití je však nerozhodné, zda byl daný skutek vyvolán ze strany oběti dobrovolně, nebo nedobrovolně. Trestný čin pohlavního zneužití chrání nerušený tělesný a mravní vývoj dětí, kterým je tak poskytována ochrana, a to i proti jejich vůli. Je tedy zcela nerozhodné, zda oběť dala k sexuálnímu aktu souhlas

¹⁵² VANTUCH, Pavel. K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 12, s. 52-53.

či nikoliv, kdo byl iniciátorem a kdo byl v průběhu jednání aktivnější a zda mezi obětí a pachatelem existuje citová vazba. Soud tyto okolnosti bere v potaz pouze při posuzování povahy a závažnosti trestného činu při ukládání sankce.¹⁵³

3.7.2. Pohlavní zneužití

Trestný čin sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) je v mnoha ohledech podobný trestnému činu pohlavního zneužití (§ 187 TZ). Rozdíly lze však spatřovat v mnoha znacích. Jako jeden z největších rozdílů se opět nabízí předmět útoku. Zatímco trestný čin sexuálního nátlaku je možné spáchat na jakékoliv fyzické osobě, tak trestný čin pohlavního zneužití může pachatel spáchat pouze na dítěti mladším patnácti let, přičemž opět nezáleží na pohlaví, fyzické nebo psychické vyspělosti či sexuální zkušenosti.¹⁵⁴

Obtížnější je však odlišení těchto trestných činů z hlediska jednání pachatele. U trestného činu pohlavního zneužití je třeba vykonat s obětí soulož, nebo ji jiným způsobem pohlavně zneužít (v tomto smyslu se jedná o jakýkoliv intenzivnější zásah do pohlavní sféry oběti). U trestného činu sexuálního nátlaku je jednání vymezeno širším způsobem (řadíme sem nejen přiměnění k pohlavnímu styku, ale i k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování). Trestný čin pohlavního zneužití, na rozdíl od trestného činu sexuálního nátlaku, nezahrnuje právě zmíněné pohlavní sebeukájení oběti, její obnažování nebo jiné srovnatelné chování, a to proto, že tyto sexuální aktivity nelze podřadit pod pojem „jiný způsob pohlavního zneužití“.¹⁵⁵ Za takové jiné pohlavní zneužití však nelze také považovat jednorázové letmé dotyky pachatele přes oděv oběti, protože nemohou naplnit formální znak jiného pohlavního zneužití, neboť se musí jednat o jednání, které je intenzivnějšího charakteru.¹⁵⁶ V případě jednání, které by nebylo požadovaného intenzivnějšího charakteru, by bylo třeba důkladně zkoumat i okolnosti, za nichž k trestnému činu došlo a pečlivě posuzovat

¹⁵³ VANTUCH, Pavel. K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 12, s. 52-53.

¹⁵⁴ BOHUSLAV L., In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 624.

¹⁵⁵ HRUŠKA, Jiří; VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. Trestní právo. 2010, roč. 14, č. 2, s. 9

¹⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1861.

povahu a závažnost spáchaného trestného činu. Je také nutné zkoumat samotnou závažnost trestného činu, a to především s ohledem na to, zda pachatel a poškozená jsou si věkově blízcí a existuje mezi nimi citový vztah.¹⁵⁷

Někteří autoři (např. Hruška s Voleveckým¹⁵⁸) upozorňují na užívání dvou odlišných pojmů (pohlavní styk a jiný způsob pohlavního zneužití), pro stejné jednání pachatele, což ostatně také vnímají jako nedostatek právní úpravy. Je tak otázkou, proč zákonodárce oba dané pojmy rozlišuje, přestože postihují stejná jednání pachatele (anální i orální pohlavní styk, osahávání genitálií, prstou aj.)¹⁵⁹ Dalším rozdílem, který můžeme najít mezi trestným činem sexuálního nátlaku a trestným činem pohlavního zneužití je znak „přiměje jiného“ uvedený v § 186 odst. 2 TZ. Tento znak se vyskytuje pouze u trestného činu sexuálního nátlaku, kdy pachatel jiného přiměje k sexuálním aktivitám (pohlavnímu styku, pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování) a u trestného činu pohlavního zneužití absentuje. Pro trestný čin sexuálního nátlaku je však tento znak zásadní, neboť bez jeho naplnění by se o tento trestný čin nejednalo (viz. § 186 odst. 2), a to i kdyby byly ostatní znaky naplněny. Vzhledem k tomu, že u trestného činu pohlavního zneužití tento znak chybí, je tak možné tyto dva trestné činy, alespoň v tomto směru, rozlišit.¹⁶⁰

Ještě jeden podstatný rozdíl můžeme spatřovat mezi trestným činem sexuálního nátlaku a trestným činem pohlavního zneužití, a to ve vzájemném postavení pachatele a oběti (spočívající ve zneužití závislosti oběti nebo zneužití postavení pachatele a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu), které je obsaženo přímo v jedné ze základních skutkových podstat sexuálního nátlaku, a to konkrétně § 186 odst. 2 TZ. Trestný čin pohlavního zneužití toto vzájemné postavení pachatele a oběti též obsahuje, avšak až ve kvalifikované skutkové podstatě, jako okolnost zvláště přitěžující (§ 187 odst. 2 TZ).¹⁶¹

¹⁵⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1862.

¹⁵⁸ HRUŠKA, Jiří; VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. Trestní právo. 2010, roč. 14, č. 2, s. 9.

¹⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1861-1862.

¹⁶⁰ HRUŠKA, Jiří; VOLEVECKÝ, Petr. *Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku*. Trestní právo. 2010, roč. 14, č. 2, s. 9.

¹⁶¹ Tamtéž.

Podle již zmíněných autorů, Hrušky s Voleveckým¹⁶², je možné rozlišovat čtyři situace:

1. Pachatel přiměje osobu starší osmnácti let k pohlavnímu styku, pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje její závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. V tomto případě se bude jednat o trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 TZ.
2. Pachatel přiměje osobu mladší osmnácti let, ale starší patnácti let k pohlavnímu styku, pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje její závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. V tomto případě se také bude jednat o trestný čin sexuálního nátlaku, a to podle § 186 odst. 2, odst. 3 písm. a) TZ.
3. Pachatel s osobou mladší patnácti let vykoná soulož, nebo ji jiným (obdobným) způsobem pohlavně zneužije. To buď provede tak, že dítě mladší patnácti let (oběť) vykoná s pachatelem výše uvedené sexuální aktivity dobrovolně, anebo tak, že pachatel zneužije její závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu k tomu, aby k výše uvedeným sexuálním aktivitám oběť (dítě mladší patnácti let) přiměl. V tomto případě by se jednalo už o trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 a 2 TZ.
4. Pachatel přiměje osobu mladší patnácti let k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, avšak nikoliv k pohlavnímu styku (pokud by právě pachatel přiměl k pohlavnímu styku, jednalo by se už o situaci popsanou pod bodem 3) a to zneužívaje její závislosti nebo svého postavení a z toho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. V tomto případě by se též jednalo o trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2, odst. 3 písm. a) TZ.

Podle Hrušky a Voleveckého je situace č. 2 a č. 4 obdobná situaci č. 1 (kvalifikované skutkové podstaty k základní skutkové podstatě). Stejně tak je podle nich situace č. 1 totožná se situací č. 4 kterou uvádí Ščerba. Tím pádem byl dle mého názoru bylo možné

¹⁶² HRUŠKA, Jiří; VOLEVECKÝ, Petr. *Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku*. Trestní právo. 2010, roč. 14, č. 2, s. 9.

rozlišit až šest modelových situací, při kterých nejčastěji dochází k sexuálnímu trestným činům.

1. Pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy oběť donutí nebo využije její bezbrannosti, k souloži nebo jinému pohlavnímu styku provedenému způsobem srovnatelným se souloží. Pachatel tak spáchá trestný čin znásilnění (§ 185 TZ), přičemž modifikace této situace budou záviset na věku jeho oběti. Pokud bude obětí osoba starší osmnácti let, bude tento čin kvalifikován podle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a) TZ. Pokud bude obětí osoba mladší osmnácti let, ale starší patnácti let, budeme tento čin posuzovat podle § 185 odst. 1, odst. 2, písm. a), b). A pokud bude obětí pachatele dítě mladší patnácti let, budeme ji kvalifikovat jako trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) TZ.
2. Pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí, nebo zneužije bezbrannosti oběti, k pohlavnímu styku (nesmí se však jednat přímo o soulož či jiný způsob srovnatelný se souloží). Pachatel tak spáchá taktéž trestný čin znásilnění, přičemž, pokud bude jeho obětí osoba starší osmnácti let, bude se jeho jednání posuzovat podle § 185 odst. 1 TZ. Bude-li pachatelova oběť mladší osmnácti let, ale starší patnácti let, posoudíme toto jednání podle ustanovení § 185 odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ. A bude-li obětí osoba mladší patnácti let, posoudíme takové jednání pachatele podle § 185 odst. 1, odst. 3 písm. a) TZ.
3. Pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy opět oběť donutí, nebo zneužije její bezbrannosti k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. V takovém případě už pachatel spáchá trestný čin sexuálního nátlaku. Kvalifikace se opět bude lišit, podle věku jeho oběti. V případě, že obětí bude osoba starší osmnácti let, posoudíme jednání pachatele podle § 186 odst. 1 TZ. V případě oběti mladší osmnácti let a starší patnácti let, posoudíme jednání pachatele podle § 186 odst. 1, odst. 3 písm. a) TZ. A konečně podle § 186 odst. 1, odst. 5 písm. a) posoudíme takové jednání pachatele, jehož obětí bude osoba mladší osmnácti let.
4. Pachatel přiměje oběť k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje její závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Toto jednání

opět kvalifikujeme jako trestný čin sexuálního nátlaku, přičemž opět bude rozhodující věk oběti. V případě oběti starší osmnácti let budeme jednání pachatele kvalifikovat podle § 186 odst. 2 TZ. Pokud bude obětí osoba mladší osmnácti let, ale starší patnácti let, bude se jednání pachatele kvalifikovat podle § 186 odst. 2, odst. 3 písm. a) TZ. V tomto případě totiž není jako zvlášť přitěžující okolnost stanovena podmínka spáchání tohoto činu na osobě mladší patnácti let.

5. Pachatel přiměje osobu mladší patnácti let k souloži nebo k jinému způsobu pohlavního zneužití, což je v podstatě pohlavní styk, avšak v širším slova smyslu, nikoliv tedy pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování. Toho se pachatel dopustí při vykonávání dozoru nad touto osobou, anebo zneužívá její závislosti, nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Takovéto jednání kvalifikujeme jako trestný čin pohlavního zneužití podle § 186 odst. 2 TZ.
6. Pachatel vykoná soulož s osobou mladší patnácti let, nebo ji jiným způsobem pohlavně zneužije, přičemž oběť se takového jednání účastní dobrovolně (může být i sama iniciátorem). Jednání posoudíme jako trestný čin pohlavního zneužití podle § 186 odst. 1 TZ.

3.7.3. Souběh

Jednočinný souběh mezi trestnými činy uvedenými v hlavě třetí TZ teorie nevyklučuje pouze v případě, že byly zasaženy různé individuální objekty (např. znásilnění vlastní dcery).¹⁶³ Souběh pak odpadá tam, kde porušení více objektů je vyjádřeno v kvalifikované skutkové podstatě.¹⁶⁴ Zajímavější však bude zaměřit se na tři výše uvedené trestné činy znásilnění (§ 185 TZ), sexuální nátlak (§ 186 TZ) a pohlavní zneužití (§ 187 TZ) a možnosti jejich vzájemných souběhů.

Pokud jde vzájemný vztah trestných činů sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) a znásilnění (§ 186 TZ), Jelínek¹⁶⁵ uvádí, že trestný čin sexuálního nátlaku je subsidiární

¹⁶³ BOHUSLAV, L. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 619.

¹⁶⁴ ŠČERBA, F. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-044-4, s. 602.

¹⁶⁵ Tamtéž. s. 610.

ve vztahu k trestnému činu znásilnění, a proto je jejich jednočinný souběh vyloučen. K tomuto Šámal¹⁶⁶ ve svém komentáři uvádí, že není možný souběh trestného činu znásilnění s těmi trestnými činy, které jsou v něm obsaženy, což je např. omezování osobní svobody (§ 171 TZ). V případech způsobení těžké újmy na zdraví, je též vyloučen jednočinný souběh s trestným činem ublížení na zdraví (§ 145 TZ), resp. ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 TZ). Nevylučuje však jednočinný souběh trestného činu znásilnění (§ 185 TZ) s trestným činem soulože mezi příbuznými (§ 188 TZ). V případě souběhu trestného činu sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) s trestným činem pohlavního zneužití (§ 187 TZ) Šámal¹⁶⁷ uvádí, že je možný v případě, že pachatel pohlavně zneužije osobu mladší patnácti let a bude jednat i způsobem uvedeným v § 186 odst. 1 nebo 2 TZ. Jako další trestné činy, které mohou být v jednočinném souběhu s trestným činem sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) uvádí např. svádění k pohlavnímu styku (§ 202 TZ), ublížení na zdraví (§ 146 odst. 1) a vraždy (§ 140 TZ).

Jak je vidět výše, souběh těchto tří trestných činů navzájem a s jinými trestnými činy možný je, avšak za různých podmínek. V každém případě bude vždy nutné zkoumat, jaký objekt trestného činu byl pachatelem zasažen a další okolnosti případu.

3.8. Právní úprava v britském common law

Geografické podmínky, stupeň rozvoje společnosti, vyspělost právního pořádku a další, značně ovlivňují regulaci sexuální trestné činnosti. Proto tak můžeme v jednotlivých státech Evropy a světa nalézt velmi odlišné právní úpravy. Úprava ve státech Spojeného království Velké Británie a Severního Irska je velmi propracovaná a v mnohém se podobá úpravě české, avšak s jistými odlišnostmi a je nepochybně velmi zajímavá.

Trestný čin znásilnění v britském právu („*rape*“) zahrnuje, stejně jako česká úprava, kromě soulože i anální a orální styk. Ovšem v britské úpravě může být pachatelem trestného činu znásilnění pouze osoba mužského pohlaví, jelikož je vyžadována tzv.

¹⁶⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1659.

¹⁶⁷ Tamtéž. s. 1671.

„penile penetration“. Trestný čin znásilnění je totiž podle britského práva koncipován tak, že se vyžaduje, aby pro jeho dokonání pachatel vnikl penisem do vagíny, análního nebo ústního otvoru jiné osoby.¹⁶⁸ Jak vidno, skutková podstata trestného činu znásilnění v britském právu je skutkovou podstatou trestného činu, který může být spáchán výhradně osobou mužského pohlaví. Vedle klasického trestného činu znásilnění, britský právní řád vymezuje také trestný čin „assault by penetration“. Česky by se toto dalo volně přeložit, jako „napadení pronikáním“ což je velmi nepřesné. Objektívni stránka tohoto trestného činu totiž předpokládá, stejně jako znásilnění, násilné vniknutí do vagíny, análního či ústního otvoru jiné osoby. Rozdílem však je, že toto vniknutí pachatel nečiní penisem, ale jinou částí těla (prsty), anebo to může učinit i jiným předmětem (vibrátor, hrdlo lahve). V případě tohoto trestného činu však může být obětí osoba jakéhokoliv pohlaví, tedy jak žena, tak i muž.¹⁶⁹

Dalším sexuální trestným činem, který je v britské právní úpravě zahrnut, je trestný čin sexuálního násilí („sexual assault“). Pod tímto trestným činem jsou totiž zahrnuty jakékoliv jiné sexuální praktiky, kdy se pachatel oběti dotýká, a to zejména za účelem uspokojení svého sexuálního pudu v situacích, kdy oběť k takovému dotýkání ze strany pachatele nedala souhlas. V rámci této skutkové podstaty bylo přijato výkladové ustanovení, které právě konkrétně vymezuje to, co se rozumí dotýkáním („touching“).¹⁷⁰ Pokud jde o sexuální ochranu mužů, i na to britský právní řád pamatuje. Znásilnění muže, nebo donucení muže k pohlavnímu styku je zahrnuto pod skutkovou podstatu donucení jiného k účasti na sexuálním styku.

3.9. Úvaha de lege ferenda

Nesporným faktem je, že úprava sexuálních trestných činů prošla od roku 1989 zásadními změnami a že tyto změny vedly k jednoznačně kvalitnější úpravě. Sexuální trestné činy tak mají v současnosti vlastní hlavu třetí ve zvláštní části TZ, s názvem „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“. Tak tomu ovšem dříve nebylo,

¹⁶⁸ SCHELLE, K., TAUCHEN J., *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-213-6, s. 394.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 398

¹⁷⁰ Tamtéž.

a proto tento fakt vnímám, jako jasně pozitivní krok kupředu. Ačkoliv tedy hovořím o jednoznačných změnách k lepšímu a celkovému posunu úpravy sexuálních trestných činů, je i tak nutné upozornit na nedostatky. Jako první nedostatek bych zdůraznil jistou neurčitost některých velmi důležitých pojmů, kterými jsou např. jiné srovnatelné chování, jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží nebo jiný způsob pohlavního zneužití. Ani v teorii tak nepanuje jasná shoda, jaké jednání je možné podřadit pod ten který výše uvedený pojem, přičemž nejvíce problematickým se zde, dle mého názoru, jeví pojem jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží (je možné k němu podřadit méně intenzivní digitální penetraci, nebo vsunutí penisu muže mezi prsa ženy?). Osobně jsem přesvědčen o tom, že by bylo vhodné tyto neostře formulované pojmy zpřesnit, a to buď tím, že budou poupraveny takovým způsobem, aby tyto výkladové nejasnosti definitivně vymizely, anebo tím, že bude do obecné části trestního zákoníku vloženo další výkladové ustanovení, které bude definici těchto pojmů zpřesňovat. Ačkoliv tento druhý způsob není úplně šťastný a přispěje k větší kazuističnosti, myslím si, že je přesto nejvhodnějším, jelikož nejen, že posílí princip právní jistoty a předvídatelnosti práva, ale také neponechá veškerou interpretaci na judikatuře. Za další nedostatek bych označil velkou podobnost mezi skutkovými podstatami znásilnění a sexuálního nátlaku. V určitých situacích může být velmi sporné, jestli pachatel zneužívá svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu (sexuální nátlak) nebo zda oběti hrozí jinou těžkou újmu (znásilnění). Ščerba¹⁷¹ k tomuto rovněž uvádí, že ačkoliv lze postup zákonodárce, ohledně přijetí trestného činu sexuálního nátlaku, hodnotit pozitivně, výkladové problémy související s podobností těchto ustanovení rozhodně nepřispějí k přehlednosti právní úpravy.

Jak ukázal předchozí, velmi stručný výklad o úpravě v britském common law, v tomto směru má jistě česká úprava co dohánět. Osobně tuto úpravu považuji za nejefektivnější. Ačkoliv tato britská úprava obsahuje větší počet skutkových podstat, které se na první pohled jeví obsahově, jako velmi podobné, jejich skutečný dopad je velmi odlišný. Každá z těchto skutkových podstat totiž pod sebe zahrnuje určité způsoby sexuálního jednání, a tak by se teoreticky nemělo stát, že nějaká forma takového sexuálního jednání bude buď

¹⁷¹ ŠČERBA, F. In, JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-044-4, s. 609.

bez postihu, anebo její kvalifikace sporná. To osobně považuji za pozitivum a velký rozdíl oproti úpravě české, kde jsou některé formy jednání vymezeny značně neurčitě a jistě by k přehlednosti a jasnosti naší právní úpravy pomohla inspirace právě v britském common law.

4. Kriminologické aspekty mravnostní kriminality

Sexuálními trestnými činy se zabývá celá řada vědních oborů. Každý z nich je však zkoumá z jiného úhlu pohledu. Kriminologie, jako věda o kriminalitě (zločinnosti), jejích pachatelích a obětech a o její kontrole, zkoumá příčiny, popisuje stav a dynamiku kriminality ve společnosti.¹⁷² Předmětem kriminologie, je jak jedinec (pachatel, oběť, orgán trestní justice apod.), tak i společnost, jako celek se všemi sociálními skupinami, které ji tvoří. Charakteristickým znakem kriminologie, jako společenskovední disciplíny je také to, že na rozdíl od jiných vědních disciplín, např. trestního práva, se jedná o vědu empirickou, tzn., že vychází teoretických koncepcí a modelů, které lze prověřit vědeckými metodami, zejména pomocí empirických výzkumů, statistických analýz a dalších výzkumných technik a metod.¹⁷³

Mravnostní kriminalitu můžeme z kriminologického pohledu definovat jako druh kriminality, která je spjata s pohlavním pudem, přičemž jeho charakteristickým rysem je sexuální potřeba.¹⁷⁴ Ačkoliv mravnostní kriminalita tvoří pouze nepatrnou část celkové trestné činnosti, lze se oprávněně domnívat, že se jedná o jednu z jejích nejzávažnějších forem, neboť zasahuje do intimní sféry osob, často je provázena vysokou pozorností okolí a má také značný sociální dopad. Následky, ať už fyzické či psychické povahy si oběť zpravidla nese po celý život a často jsou tyto následky, zejména psychické, nevléčitelné.

¹⁷² NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2, s. 15.

¹⁷³ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H., *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4, s. 1.

¹⁷⁴ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3, s. 246.

4.1. Pohled na statistická data

Jak již bylo uvedeno výše, poznatky kriminologie vycházejí především z nejrůznějších empirických výzkumů a statistických analýz. Jedním z takových výzkumů, který považuji za velmi užitečný, jsou statistické přehledy kriminality Policie České republiky.¹⁷⁵ Tyto statistiky nám dávají detailní informace o množství spáchaných trestných činů a jejich pachatelích, ale i o recidivě, výši škod (vyjádřené v penězích), počtu objasněných trestných činů a dalších. Jsou také velmi důležité v rámci prevence kriminality.

Ze statistických přehledů kriminality Policie České republiky, byla pro účely této práce vytvořena tabulka, věnující se trestnému činu sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) a jeho výskytu mezi lety 2010-2016 (tedy od počátku jeho zakotvení v právním řádu). Dokládá, že zakotvení této skutkové podstaty, jako vhodného doplnění trestného činu znásilnění (§185 TZ) a pohlavního zneužití (§ 187 TZ) do našeho řádu bylo dobrým krokem, který pomohl eliminovat ještě širší škálu nežádoucího sexuálního jednání.

	Celkový počet sexuálních trestných činů	Sexuální nátlak (§ 186 TZ)	Objasněno	Pachatelé pod vlivem návyk. látky	Pachatelé do 18 let	Recidivisté
2010	1881	19	16	0	2	6
2011	2086	27	23	2	6	17
2012	1981	46	40	2	4	7
2013	2109	35	23	0	14	7
2014	2205	38	34	2	8	6
2015	2256	68	58	0	8	5
2016	2169	33	24	0	6	11

¹⁷⁵ Kriminalita-Policie České republiky. Úvodní strana. Policie České republiky. [online] [cit. 12.1.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Jak je z tabulky patrné, trestný čin sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) tvořil v každém roce velmi malou část z celkového počtu sexuálních trestných činů. Nejvíce se tento trestný čin vyskytoval v roce 2015, kdy také tvořil celkem 3,014 % z celkového počtu sexuálních trestných činů. Naopak nejmenší zaznamenaný počet tohoto trestného činu máme za rok 2010 (vůbec první rok, kdy byl trestný čin sexuálního nátlaku v platné právní úpravě), celkem 19 činů, což je pouhých 1,01 % z celkového počtu nápadů sexuálních trestných činů za daný rok. Rok 2015 byl však, pokud jde o výkyv z celkového trendu, nejextrémnější, jelikož předchozí roky vykazují nárůst v maximální výši desetin procent (druhý nejvyšší nárůst oproti předchozímu roku byl v roce 2012, když činil celkem 1,03 %). Dalším extrémním skokem byl už zmíněný rok 2015, kdy došlo k celkovému nárůstu o 1,29 %. Je tedy velice zajímavé sledovat, jak se četnost páchání tohoto trestného činu v průběhu času mění, avšak jednoznačný klesající či vzrůstající vývoj v tomto nelze nalézt. Velmi pozoruhodné v tomto směru je, že v každém z výše uvedených sledovaných roků, se na páchání trestného činu sexuálního nátlaku podíleli recidivisté. Z tohoto pohledu byl velmi kritický rok 2011, kdy se recidivisté podíleli na 62,96 % spáchaných trestných činů sexuálního nátlaku. Obdobně na tom byly roky 2010 a 2016, kdy se recidivisté podíleli v celkem 31,57 % resp. 33,33 % případů.

Samotný problém recidivy v rámci sexuálních trestných činů považuji za velmi alarmující. Souhlasím však s tím, že se jedná o problematiku značně rozsáhlou a komplikovanou, kterou není možné vyřešit ihned, jen tak od stolu. Vyžaduje to ještě dlouhodobé zkoumání a další vědecké bádání na poli léčby sexuálních delikventů a prevence proti tomuto druhu trestných činů vůbec. Nicméně uvedená čísla pro nás mohou být jakýmsi varováním, že v rámci sexuálních trestných činů je recidiva značný problém, který je třeba řešit. Osobně mě však zarazil nejvíce ukazatel, na kolika trestných činech sexuálního nátlaku se podílely osoby mladší 18 let. V tomto směru tak bezesporu „kraluje“ rok 2013, kdy byl podíl osob mladších 18 let celkem 40 %. Díky těmto statistickým datům, tak můžeme své snahy cílit hlavně na prevenci, která bude prováděna na základních a středních školách tak, aby pro další roky byl tento ukazatel, pokud možno nulový.

Díky statistickému přehledu kriminality Policie České republiky¹⁷⁶ můžeme sledovat, ve kterých krajích byl výskyt tohoto trestného činu nejčastější. Vítězně v tomto směru vyšla Praha, kde bylo za rok 2016 zjištěno celkem 7 případů trestného činu sexuálního nátlaku. Druhé místo na pomyslném stupni vítězů obsadil kraj Pardubický, kde byly zjištěny celkem 4 případy. O třetí příčku se podělil kraj Středočeský a Zlínský, kde byly zjištěny shodně 3 případy trestného činu sexuálního nátlaku. Na opačném konci této stupnice je však kraj Plzeňský, kde za rok 2016 nebyl zjištěn žádný případ trestného činu sexuálního nátlaku.

4.2. Pachatelé mravnostní kriminality

Kriminologie pachatelem rozumí nejen osoby, které se dopustily trestných činů, ale i některé osoby, které však orgány činné v trestním řízení nestíhají. Pozornost kriminologie tak není upřena jen na pachatele, ale také na jedince, kteří svým věkem nebo stavem vědomí přesahují trestněprávní rámec. Zabývá se jednak potencionálními pachateli a osobami, které si už svůj trest za spáchaný trestný čin odpykaly, ale rovněž i jedinci, kteří se vyznačují sociálněpatologickým chováním. Osobnost pachatele pak chápeme jako organický celek duševního života člověka, který zahrnuje jednak jeho biologický základ, tak i společenské podmínky jeho života, a to včetně společenských vztahů.¹⁷⁷

Typologie umožňuje pachatele trestných činů rozčlenit podle určitých kritérií (takovými kritérii mohou být např. výše uvedené aspekty duševního života člověka) do určitých skupin, přičemž každou z těchto skupin lze charakterizovat podle určitého modelu. Typologie pachatele se v kriminologii ubírá dvěma směry. První z nich se soustředí na kriminální chování, jelikož její kategorizace se opírá o jednotlivé trestné činy, nebo jejich druhy. Řadíme sem typologie založené např. na vztahu pachatel-oběť, na technikách provedení zločinu, nebo na územních či časových údajích, které souvisí

¹⁷⁶ Statistické přehledy kriminality za rok 2016 – Policie České republiky. Úvodní strana. Policie České republiky. [online]. [cit. 17. 1. 2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

¹⁷⁷ MAREŠOVÁ, A. In: NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2, s. 113.

s kriminalitou. Druhý typologický směr je pak zaměřen na charakteristiky, které souvisejí s osobností pachatele.¹⁷⁸

V následujících podkapitolách se zaměřím na základní popis jednotlivých typů pachatelů trestných činů a jejich obětí, které vycházejí z charakteristik, souvisejících s osobností pachatele. Osobně zastávám názor, že právě charakteristiky, které jsou sestaveny na základě psychologických dat, jsou z hlediska praxe užitečnější, neboť nám lépe pomohou rozlišit pachatele specifických trestných činů, sexuálních deliktů nevýmaje. Nelze však s jistotou říci, že existuje jakýkoliv naprosto jasný, empirický důkaz o tom, že by existovala specifická osobnostní struktura či specifické osobnostní rysy charakteristické pro sexuální delikventy. Sexuální pachatelé tak představují jakýsi heterogenní soubor, ve kterém jejich rozdílnost může být dána např. jejich věkem, typem sexuálního trestného činu, osobní kriminální historií, nebo přítomností parafilie či jiné duševní poruchy.¹⁷⁹

4.2.1. Mentálně nedostačivý pachatel

Teorie o mentálně nedostačivém pachateli (dle Novotného¹⁸⁰ tzv. olygofrenní pachatel) byla od počátků 20. století spojena s měřením rozumových schopností, pomocí speciálních psychologických testů. Všeobecně uznávaným faktem je, že osoby s podprůměrnou inteligencí (podprůměrnou inteligencí se rozumí IQ 0-69, tyto osoby pak řadíme do pásma tzv. mentální retardace) se mezi pachateli vyskytují mnohem častěji. Mentální retardací rozumíme vrozené, vážné a trvalé postižení rozumových schopností, které se projevuje např. ve slovní obratnosti, rychlosti reagování a chápání, paměti a logickém myšlení. Charakteristickým rysem pro mentálně retardované je snížená schopnost chápání podstaty jevů, jejich souvislostí a snadná ovlivnitelnost ke kriminálnímu jednání.¹⁸¹

¹⁷⁸ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 125.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 126-127.

¹⁸⁰ MAREŠOVÁ, A. In: NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2, s. 119.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 120.

Mentálně nedostačivým pachatelem je tedy osoba, jejíž obecné rozumové schopnosti jsou nižší, než je obvyklé. Takového člověka také můžeme popsat, jako osobu, která se vyznačuje nízkou inteligencí. Svým způsobem se tedy jedná o „primitivní osobnosti“ a tomu také odpovídá jejich trestná činnost. Bývá nepromyšlená, typická je pro ni také jednoduchost a přímočarost. Tito pachatelé se často dopouštějí nejen násilné trestné činnosti, ale bývají také velmi často pachateli sexuálních útoků proti neadekvátním objektům (zvířata). V případě, že by takový pachatel byl členem organizované skupiny, jeho nízká inteligence by mu umožnila plnit pouze funkci pomocníků a vykonavatelů iniciativy druhých.¹⁸² Mentálně nedostačivého pachatele je velmi snadné rozpoznat. Jejich nízká rozumová vybavenost je nepřehlédnutelná např. díky jejich způsobu vyjadřování, jelikož užívají velmi omezenou slovní zásobu, používají jednoduché věty a často ani nejsou schopni verbalizovat vlastní pohnutky, myšlenky atd.¹⁸³

4.2.2. Psychopatický typ

U psychopatického pachatele sehrává stěžejní roli, a to jak v motivaci k trestnému činu, tak i ve způsobu spáchání, jeho osobnost (temperamentové, charakterové vlastnosti a rysy). Výraz psychopatické osobnosti je používán jako diagnostický termín pro jedince, kteří se projevují nápadnými, zvláštními způsoby chování a prožívání. Právě díky těmto nápadným způsobům chování, si takové osoby často všimne na první pohled i laik, jelikož dotyčná osoba se vymyká běžnému standardu chování. Psychopati také bývají svým okolím často označováni za podivíny, jelikož jim právě z důvodu relativně trvalé poruchy osobnosti schází některé další vlastnosti, které u jiných osob běžně najdeme.¹⁸⁴

Psychopatické pachatele lze obecně charakterizovat, jako egocentrické osoby s nadprůměrnou inteligencí, neschopností empatie a chronickou prolhaností. Jsou velmi impulzivní a nespoutaně agresivní, jejich chování je zaměřené na vlastní osobu a

¹⁸² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 65.

¹⁸³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3, s. 74

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 73

absentují u nich jakákoliv morální pravidla.¹⁸⁵ Z těchto charakteristik vyplývá, že samotné jednání s psychopatem je velice obtížné, nejen v běžných životních situacích, kdy často ani nemůžeme s jistotou vědět, že daná osoba touto poruchou trpí. Daleko obtížnější jednání s psychopaty musí být v situacích, kdy se nacházejí např. ve výkonu trestu odnětí svobody či jiných situacích, kde jsou omezeni na svobodě. Čírtková v tomto směru ještě uvádí, že nejproblematičtějšími vězni jsou právě psychopaté, jelikož se často pokouší personál věznice vydírat, a to dokonce i sebepoškozováním, nebo jinými způsoby na úkor ostatních vězňů. Dobrá vůle, která je vůči nim v těchto situacích projevena ze strany vězeňského personálu bývá však z jejich strany vnímána, jako projev slabosti.¹⁸⁶ Někteří odborníci často odkazují, v souvislosti s psychopatickým pachatelem, na pojem sociopat. Činí tak např. Čírtková¹⁸⁷ i Hulmáková¹⁸⁸. Výrazem sociopat charakterizují zejména ty formy psychopatie, které se projevují hlavně nerespektováním a porušováním sociálních a právních norem. Sociopaty tak dáváme často i do souvislosti s tzv. deviantní socializací. Tím rozumíme prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, které má vlastní deviantní normy. Jde o jakousi subkulturu a je zde zdůrazněno hlavně sociální hledisko. Jedinec je tak považován za jakýsi produkt této subkultury, která ho obklopuje a formuje.¹⁸⁹

4.2.3. Socializovaný typ

Socializovaného pachatele lze obecně velmi dobře vystihnout přívlastkem „normální“. Jedná se o osobnost, na kterou se vztahují obecné poznatky o chování a prožívání. Myšlenkové pochody a celková dynamika prožívání jsou srozumitelné. Svědomí je u těchto osob vyvinuté a reakce na spáchaný čin odpovídají běžným představám. Pachatel cítí lítost i smutek, prožívá obavy o další vlastní životní cestu, má otřesené sebevědomí a úzkostné očekávání. Spáchaný čin má pro něj spíše jakýsi epizodický charakter, jeho motivace je velmi průhledná a lze ji pochopit i z pohledu

¹⁸⁵ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4, s. 70.

¹⁸⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3, s. 73.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 72.

¹⁸⁸ HULMÁKOVÁ, Jana. In: KUCHTA, J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4, s. 70.

¹⁸⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3, s. 72.

vnějšího pozorovatele. V osobnosti pachatele socializovaného typu absentují výrazné známky poruchovosti, a proto jednání s tímto pachatelem nebývá nijak problematické. Pro ostatní osoby je jednoduché navázat s ním kontakt, protože socializovaného pachatele oslovují prvky jako např. apelace na morální hlediska či citové vazby k blízkým lidem.¹⁹⁰

4.2.4. Neurotický typ

Osobnost neurotického pachatele je nápadná zejména tím, že se u ní vyskytují neurotické poruchy, jako jsou např. úzkostnost, dráždivá slabost, deprese, hysterické reakce, vtíravé představy atd. Takové neurotické poruchy se pak výrazně promítají i do kriminálního jednání. Pokud jde např. o motivaci k páčání trestné činnosti, v současnosti se uvádí, že je pouze důsledkem nevyřešených emocionálních konfliktů, které pocházejí nejčastěji z problematických vztahů v rodině. Typický neurotický pachatel je totiž většinou mladistvá osoba, která pochází ze střední sociální vrstvy a je dobře materiálně zajištěna. Jeho kriminální jednání je tak často spíše protestem proti rodině, reakcí na otcovo přehlížení, netrpělivost vyplývající z prodlužované závislosti na rodičích, potřeba sociálního uznání a citového zázemí. Proto jsou tyto osoby často označovány, jako nestabilní jedinci.

Pokud jde o samotný způsob spáchání trestného činu, je pro něj typické amatérské provedení, kdy pachatel např. zanechá na místě činu zřetelné stopy, dopustí se chaotického útěku z místa činu, nebo jeho jednání má neinstrumentální či neúčelový charakter (neurotický pachatel krade v obchodě i když odcizené předměty ve skutečnosti nepotřebuje a ani po nich zvláště netouží). Neurotický pachatel může ovšem provozovat i prostituci, aniž by na ni byl odkázán, jako na primární zdroj svých příjmů. Žádný z těchto výše uvedených poznávacích znaků však nelze označit přímo za jasný důkaz toho, že se jedná o neurotického pachatele. Všechny znaky je třeba posuzovat pouze jako příznaky, které vyžadují ověření a hodnocení v jejich celkové souvislosti.¹⁹¹ Čírtková¹⁹² dále pro ilustraci uvádí příklady neurotické delikvence. Jako delikvenci z pocitu viny popisuje situaci, kdy je antisociální chování navozeno právě pocitem viny. Jedinec má

¹⁹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s 61.

¹⁹¹ Tamtéž, s 60.

¹⁹² Tamtéž, s. 62.

vnitřní výčitky svědomí za svou domnělou špatnost do té míry, že se opravdu dopustí nekalého jednání. Následně, po spáchaném činu se pachateli uleví, a to zejména když bude přistižen a bude konečně potrestán. Pocit viny tím mizí, protože přišel trest. Naopak jako delikvenci z frustrované potřeby uznání popisuje situaci, kdy osoba, která se cítí izolovaná a přehlížená svým okolím spáchá i závažnější trestný čin, a to pouze proto, aby na sebe upoutala pozornost, která mu byla ze strany jeho okolí odepřena. Samotné jednání s pachatelem neurotického typu je však komplikovanější, ačkoliv se zdůrazňuje pozitivní atmosféra a jednoznačná komunikace. Pachatel neurotického typu ocení, když třetí osoby projeví pochopení pro jeho čin a budou na něj nahlížet jako na osudové klopýtnutí.¹⁹³

4.2.5. Psychotický typ

Psychotickým, rozumíme pachatele, který v době spáchaní trestného činu trpí jednou z některých nejtěžších forem duševního onemocnění, tzv. psychózou. Psychotičtí pachatelé jsou často právě pachateli násilné trestné činnosti. Taková trestná činnost je na první pohled nápadná svou bizarností, nesrozumitelností a často i brutalitou. Totéž platí i o motivaci kriminálního jednání, která je často zvrácená a normálními měřítky nepochopitelná. U tohoto typu pachatele předpokládáme mizivou věrohodnost, což však ale neznamená, že by nebyl vůbec způsobilý v konkrétních případech podat věrohodnou výpověď. Je tak třeba vždy věrohodnost takové výpovědi řádně zkoumat.¹⁹⁴

4.3. Parafilní sexuální delikventi a vybrané parafilie

Ze strany veřejnosti jsou pachatelé sexuálních deliktů stále častěji vnímáni, jako osoby nemocné, ještě častěji jsou však označováni slovem „úchyl“. To ostatně také vyplynulo z průzkumu veřejného mínění, který byl proveden IKSP (Institut pro kriminologii a sociální prevenci) v roce 2011. Celkem 83 % dotázaných osob totiž souhlasilo s tímto výrokem „Většinou je u sexuálních pachatelů zjištěna nějaká sexuální

¹⁹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3, s. 71.

¹⁹⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 66.

deviace“.¹⁹⁵ Taková generalizace pachatelů a jejich „odborná medicinalizace“ ze strany laické veřejnosti, ve které se navíc zřetelně zrcadlí nenávist a odpor k těmto pachatelům, nejen že neodpovídá empirickým poznatkům, ale také vede k úvahám, že všechny pachatele sexuálních deliktů je třeba předat lékařům, kteří pachatele vyléčí. Tak tomu však bohužel není. Parafilií totiž rozumíme poruchu sexuální preference, která je celoživotní a trvalou charakteristikou dané osoby. Léčbou, trestem a ani jinými prostředky nelze tuto poruchu sexuální preference změnit. Lze pouze modifikovat její vnější projevy, tzv. sexuální chování.¹⁹⁶

4.3.1. Patologická sexuální agresivita

Patologičtí sexuální agresoři dosahují sexuálního vzrušení a uspokojení překonáváním a minimalizací odporu napadené (anonymní) oběti.¹⁹⁷ Charakteristickým rysem této skupiny pachatelů je vysoký sklon k opakování násilí stejného charakteru (repetitivnost) a tzv. predátorský způsob chování, kdy pachatel svou oběť po vyhlédnutí tajně pronásleduje a přepadá ji ze zálohy na opuštěném místě, či na místě, odkud oběť nemůže utéct, povalí jí na zem, vyhrožuje ublížením, nebo zabitím či eventuálně použije zbraň. Často také dochází ze strany pachatele k tomu, že po oběti vyžaduje anální či vaginální soulož, nebo orální dráždění genitálií. Útoku zpravidla nepředchází žádný pokus o verbální komunikaci. U patologické sexuální agresivity není zřejmá žádná sadistická vloha v pravém smyslu. Pachatel tedy svou oběť netrýzní a neprodlužuje její utrpení.¹⁹⁸

¹⁹⁵ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 132.

¹⁹⁶ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 133.

¹⁹⁷ WEISS, P. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-419-9, s. 46.

¹⁹⁸ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 133.

4.3.2. Sadismus a agresivní sadismus

Sadismus je sexuální potěšení, ke kterému dochází při způsobování bolesti jiným osobám, přičemž toto označení je původně odvozeno od francouzského spisovatele Markýze de Sade.¹⁹⁹ Sexuální jednání, je doprovázeno znehybněním oběti, jejím trýzněním a ponižováním, jehož cílem je stupňování sexuálního vzrušení až k dosažení pocitu sexuální slasti. Agresivní sadismus je jednou z nejnebezpečnějších forem sexuální deviace. Sadisté, kteří trpí dokonce závažnější formou tzv. agresivním sadismem se dopouštějí vůči svým obětem tzv. sexuálně ofenzivního chování. Pachatelé se oběti dotýkají a to jakkoli, kdykoli, kdekoli a čímkoli. Obecně je pro ně typické brutální trýznění oběti, přičemž je žádoucí její negativní reakce spočívající v projevech strachu, odporu, bolesti, utrpení. Naopak agresivního sadistu nepotěší, když oběť začne spolupracovat či jinak projevovat poslušnost. U těchto pachatelů se spojuje nadměrná agrese s vědomím, že oběti činí bolest, což je jejich hlavní motivací. Cílem agresivních sadistů není vynucení pohlavního styku, ale erotická fascinace trýzněním a ponižováním oběti, které je nejčastěji prováděno např. svazováním, škrcením, rdoušením, pálením, řezáním atd.²⁰⁰

4.3.3. Masochismus a pedofilní sadismus

Pro diagnostikování masochismu je nutné naplnění dvou předpokladů. Prvním z nich je, že preferovaným způsobem sexuálního uspokojení jedince je být ponižován, nebo poškozován. Druhým nezbytným předpokladem této diagnózy je dobrovolná a záměrná účast na aktivitách, kdy je jedinec vystaven násilí, které způsobují jeho erotickou fascinaci a vzrušení. Masochista se dostane do péče lékařů i díky sebepoškozování mnohem častěji než do pozornosti orgánů činných v trestním řízení, a proto může být jejich odhalení problematické.²⁰¹

¹⁹⁹ Sadismus a masochismus. Wikipedie. [online]. [cit. 25.11.2017]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sadismus_a_masochismus.

²⁰⁰ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 136.

²⁰¹ Tamtéž.

K pojmu masochismu lze přiřadit i termín erotické asfyxiofilie. Jedinci postižení touto parafilíí si navozují sexuální vzrušení tím, že sami sebe škrtí, a to buď pomocí vlastních rukou, či škrtidel. Často také sestrojují složitější oprátky (pak se jedná o tzv. repetitivní erotické věšení). Bohužel jsou i z historie doložené případy, kdy se tato stimulační technika stala jejímu nositeli osudnou a při dalším „běžném“ škrcení přišel o život.²⁰² Pokud jde o pojem pedofilní sadismus, nejprve je nutné, alespoň v základních rysech charakterizovat pojem pedofilie. Pedofilie je trvalá a dlouhodobá náklonost s erotickým rozměrem, směřovaná převážně vůči nedospělým osobám (těmto osobám chybí sekundární pohlavní znaky).²⁰³ Důležitým znakem pedofilie je také tzv. „učitelská proceptivita“. Pedofil s dítětem tráví hodně času, sleduje rozvoj jeho osobnosti s empatií a rozšiřuje dítěti obzory. Pokud se však pedofil dopustí vůči dítěti jakýchkoli násilných praktik, pak už se právě nejedná o pedofilii, ale o pedofilní sadismus. Přívlastek pedofilní však pouze zvyšuje nebezpečnost takových pachatelů tím, že právě dítě, je obětí nejbezbrannější.²⁰⁴

4.3.4. Frontérství a tušersví

V případě frontérství pachatel dosahuje vzrušení třením se o anonymní, jemu neznámé ženské objekty v místech, kde se nachází hodně osob. Těmito místy jsou zejména tlačenice ve frontách, hromadných dopravních prostředcích, nebo třeba na koncertních představeních. Pachatel předstírá, že se žen dotýká svým ztopořeným penisem čistě náhodou a neúmyslně, avšak právě tato situace u něj navozuje pocit vzrušení a nezřídka také končí dokonce ejakulací na oblečení dotčených osob. Frontéři se do konfliktu se zákonem dostávají velmi zřídka, jelikož většina jejich obětí nechce riskovat veřejnou scénu a konfrontační situaci, a proto např. po útoku předčasně opustí dopravní prostředek. Často také dochází k situaci, že si oběť až dlouho po útoku povšimne, že se stala obětí frontérských aktivit, jelikož stopy po spermatu v prvních

²⁰² Takovým případem byla například smrt známého Hollywoodského herce Davida Carradine, který byl 3. června 2009 nalezen v hotelovém pokoji v Bangkoku. Podle dostupných informací se jednalo právě o smrt v důsledku nehody při autoerotické asfyxii. Více: David Carradine-Wikipedie. [online]. [cit. 25.11.2017]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/David_Carradine.

²⁰³ Pedofilie-Wikipedie. [online]. [cit. 28.11.2017]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pedofilie>

²⁰⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 136.

okamžicích vůbec nepozoruje. Jako obdobnou parafilii, kdy však pachatel dosahuje vzrušení pomocí doteků intimních partií anonymních ženských objektů je tušerství. Pachatel tušér sahá na intimní partie (ňadra, hýždě či genitálie), a to „náhodou“. Činí tak ovšem na obdobných místech, jako frontéři, tedy hlavně ve frontách, dopravních prostředcích, ale i v parcích.²⁰⁵

Výše uvedené parafilie frontérství a tušerství se mohou, a velmi často tomu tak bývá, vyskytovat současně u jednoho pachatele. Tyto parafilie řadíme k tzv. kontaktním deviantním aktivitám, kdy pachatel narušuje nejen fyzické ale i psychické teritorium svých obětí, avšak tyto parafilie lze hodnotit, v kontextu ostatních, jako mírnější formy sexuální agrese.²⁰⁶

4.4. Oběti mravnostní kriminality

Součástí kriminologie, jako společenskovední disciplíny, je také obor viktimologie. Viktimologie se zabývá obětí, jejich biosociálními a psychologickými charakteristikami, procesy viktimizace, vztahy mezi obětí a pachatelem, rolí obětí v průběhu vyšetřování a soudního projednávání trestného činu, pomocí obětí i prevencí viktimizace.²⁰⁷ Předmět viktimologie můžeme rozdělit, dle Novotného²⁰⁸ i dle Gřivny²⁰⁹ na šest skupin jevů, kterými jsou: osoba obětí, vztah mezi obětí a pachatelem, proces viktimizace, role obětí, pomoc obětí a ochrana občanů před viktimizací. Jak napovídá výše uvedená definice, ve viktimologickém smyslu může být obětí pouze fyzická osoba, bezprostředně dotčená trestným činem. Tím tak vyloučíme nejen osoby právnické, ale také ty fyzické osoby, které bezprostřední obětí nejsou, ačkoliv jim trestným činem byla způsobena újma.

V dnešní, moderní společnosti se každý z nás může stát obětí trestného činu. Takové riziko však závisí mimo jiné na vlastnostech jedince, jeho zaměstnání, chování a sociální

²⁰⁵ WEISS, Petr. *Pachatelé sexuálních agresí*. Československá psychologie. Přehledové studie. rok. 2001. č. 11. s. 417.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H., *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. s. 156.

²⁰⁸ Tamtéž. s. 140

²⁰⁹ MUSIL, J. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3, s. 114.

roli. Toto riziko označujeme pojmem viktimnost.²¹⁰ Je prokázaným faktem, že viktimnost není v populaci rozvrstvena rovnoměrně, jelikož různé skupiny osob, jsou právě podle uvedených kritérií náchylnější k tomu, stát se obětí některých trestných činů. Gřivna²¹¹ v tomto směru např. uvádí nepochybnou souvislost s profesí oběti, když hovoří o tom, že ve skupině úmyslných trestných činů proti životu a zdraví jsou zvýšeně viktimní policisté, strážníci, hlídači či vězeňský personál. Loupežemi jsou zase častěji ohroženi zaměstnanci bank, taxikáři nebo obsluha benzinových čerpadel. Proces změny, kdy se potenciální oběť mění v oběť faktickou, nazýváme viktimizací.²¹² Odborníci, jako např. Čírtková²¹³ a Gřivna²¹⁴ rozlišují dvě fáze viktimizace. Jako primární viktimizaci označují újmu způsobenou obětí, která vzniká jako přímý a bezprostřední následek trestného činu. Jako sekundární viktimizaci pak označují takovou újmu, která vzniká v důsledku reakcí různých formálních instancí sociální kontroly, nebo neformálního sociálního okolí (např. druhotné psychické poškození oběti v důsledku reakce jejího nejbližšího okolí na spáchaný čin, nebo samotné projednání věci před soudem). V souvislosti s tím, jak se oběť vyrovnává s prožitou traumatickou událostí a s vlastní vzniklou újmou Čírtková²¹⁵ dále uvádí i pojem tzv. terciální viktimizace. Tímto pojmem označuje stav, kdy jedinec není schopen vyrovnat se s traumatickou zkušeností (alespoň přiměřeně), přestože z objektivního hlediska k nápravě či úzdavě a odškodnění došlo.

4.4.1. Typologie obětí

Jelikož typologický přístup můžeme uplatnit u obětí stejně, jako u pachatelů, můžeme i oběti členit na základě empirických poznatků do různých skupin. Už Hans von Hentig a Benjamin Mendelsohn přinesli první klasifikační schémata obětí, přičemž Hentig kladl ve své typologii důraz spíše na sociální znaky. Tak rozlišil oběti celkem do třinácti skupin (děti, ženy, senioři, imigranti, příslušníci minorit, psychicky narušené osoby aj.). Naproti tomu Mendelsohn vycházel ve své klasifikaci z interakce mezi obětí

²¹⁰ MUSIL, J. In: NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2, s. 141.

²¹¹ MUSIL, J. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3, s. 115.

²¹² Tamtéž, s. 116.

²¹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: 2006. ISBN 80-86898-73-3, s. 203.

²¹⁴ MUSIL, J. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3, s. 115.

²¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: 2006. ISBN 80-86898-73-3, s. 204.

a pachatelem, přičemž jako kritérium zvolil stupeň viny oběti. Tím dospěl k šestipoložkové stupnici, na jejímž jednom konci je tzv. „oběť zcela nevinná“ a na opačném konci je tzv. „oběť s větší mírou zavinění než pachatel“.²¹⁶

Obecně se uvádí tři nepoužívanější typologie obětí, kterými jsou:

- typologie obětí podle zažitého trestného činu (kopírují obvyklé kategorie deliktů, nejčastěji se rozlišují skupiny obětí přímého fyzického násilí, oběti sexuálního násilí, oběti s majetkovou újmou způsobenou vloupáním a oběti podvodů)
- typologie obětí podle reakce na trestný čin (zde rozlišujeme například oběť s expresivní a kontrolovanou reakcí dle intenzity chování, nebo oběť pasivní, odevzdanou a aktivní oběť)
- typologie obětí podle interakce „oběť-pachatel“ v době kolem spáchání trestného činu (nejznámější typologie, kterou do literatury zavedl egyptský viktimolog E. A. Fattah).

V rámci posledně uvedené a nejznámější typologie podle interakce „oběť-pachatel“ rozlišujeme celkem 5 základních skupin obětí.

1. Zúčastňující se oběť

Činu předchází interakce mezi obětí a pachatelem, která ovlivňuje motivaci pachatele, a to nezanedbatelným způsobem. Jedná se o velmi častou situaci, která odpovídá i statistickým poznatkům o násilných trestných činech (pachatel a oběť se ve většině případů znají)

2. Nezúčastňující se oběť

Před samotným činem nedochází k interakci mezi obětí a pachatelem. Motivace kriminálního jednání tak nemá přímou vztahovou vazbu na oběť, přičemž samotná oběť tak neměla možnost vnímat potencionální ohrožení.

3. Provokující oběť

Provokující oběť podcenila nebezpečnost situace, došlo k jejímu špatnému odhadu pachatele (ať už bezděčně či záměrně) a vystavila se viktimogenní situaci. Ať už jde o muže, či ženu, u obou pohlaví v této situaci shledáváme výrazné osobnostní a

²¹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 99.

behaviorální viktimogenní faktory. Provokující jednání však můžeme nalézt i u vyrovnaných sebeovládajících se osob, které jsou však v danou chvíli zatlačeny do kouta.

4. Latentní oběť

Vyznačuje se přítomností všech viktimogenních faktorů. Role této oběti však není veřejná a újma není formálně známa. Velká latence se předpokládá zejména u obtížně kontrolovaných jevů (psychické, fyzické a sexuální násilí páchané v rodinách). Taktéž lze počítat s větší latencí u těch deliktů, jejichž oznámení naráží na emocionální bariéry a společenské předsudky (sexuální zneužívání dětí).

5. Nepravá oběť

Role oběti je získána nedopatřením, shodou nešťastných náhod. Jedinec se ocitl v nesprávnou dobu na nesprávném místě a zcela náhodně se stala obětí, i když útok směřoval jiným směrem. Někteří autoři do této kategorie řadí také osoby, které se pouze domnívají, že se staly obětí trestného činu, aniž by toto bylo skutečností.

4.4.2. Dopad trestného činu na oběť

Případy sexuálního násilí bývají hodně často a velmi silně medializovány. To způsobuje, že ve společnosti vyvolávají zvýšenou pozornost. Současně však platí, že případy, o nichž média referují, nepředstavují primárně případy typické, ale naopak případy mediálně atraktivní. Právě z hlediska mediální atraktivity existují rozdíly, a to jak mezi jednotlivými druhy trestné činnosti, tak i v rámci jednoho a téhož druhu delikvence. Celkový obraz, který média zprostředkovávají je tak výrazně ovlivněn jejich přednostním zájmem (neobyčejně dramatické skutky, brutální vražda zaujme taktéž více, než pouliční rvačka atd.).²¹⁷

Je zcela jasné, že viktimologické aspekty sexuálního násilí páchaného na dětech a ženách mají svou publicitu, avšak v současnosti narůstá sexuální agrese spáchaná na mužích, ačkoliv tento jev zůstává stále víceméně neznámý a skrytý. Současný výzkum praxe a dostupné poznatky svědčí o tom, že i muž se může stát obětí sexuálního násilí a následky tohoto činu mohou mít u mužských obětí dokonce závažnější následky a průběh,

²¹⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 149.

než u žen.²¹⁸ V obecných postojích k sexuálnímu násilí se obecně odráží historický kontext, ve kterém se odehrává. Byla to právě žena, která nebyla vždy v historii a každé kultuře uznávaným partnerem muže, a proto tento tradiční koncept mužské sexuální role, muže jako oběti vylučoval. Sociální stereotypy totiž předpokládají, že muž, od něž se čeká fyzická síla, nezávislost a soběstačnost a který nedává najevo emoce, nemůže být obětí. Opak je však pravdou. Pro muže je též velmi obtížné přiznat, že byl znásilněn či jinak sexuálně obtěžován. Osobně bych k tomuto přidal ještě myšlenku, že ten, který trestný čin, je vždy odlišně prezentován v závislosti na tom, které médium (nejčastěji televizní program, internetové noviny aj.) o události referuje. V současné době, která je co do nakládání s informacemi velmi kritická, se tak nejvíce projevují preference jednotlivých televizních stanic, internetových deníků či některých pseudonovinářů. Důsledek takového nakládání s informacemi může být často fatální, a to nejen pro oběť, ale i pro další osoby, které byly na dané události zúčastněny. Zastávám názor, že přílišná publicita těchto „divácky atraktivních“ případů, je nejen nesprávná a nevhodná vůči jejím obětem, ale celkově ovlivňuje veřejné mínění, a to nesprávným směrem. V této souvislosti bych se tak nebál tvrdit, že média mají, často velký podíl na tzv. reviktimizaci, což je pojem, charakterizující opakovanou viktimizaci. Opakovaná viktimizace je dle Čírkové²¹⁹ zásadním problémem, který se týká nejen sexuálních deliktů, ale také domáčího, nebo školního násilí (šikany), stalkingu, zločinů z nenávisti (hate crimes) aj. V této souvislosti uzavírám, že opakovaná viktimizace je tak spíše pravidlem než výjimkou.

5. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí (Istanbulská úmluva)

Nová Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí je nejobsáhlejší mezinárodní smlouvou, která se zabývá tak závažným porušováním lidských práv, jakým násilí páchané na ženách a domácí násilí bezpochyby je. Směřuje

²¹⁸ KRULOVÁ T., GERLOVÁ E., WEISS P., *Muž jako oběť sexuálního násilí*. Československá psychologie. Sexuologický ústav VFN a I. LF UK. 2006. r. L., č. 4., s. 342.

²¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 118.

k nulové toleranci vůči takovému porušování lidských práv, jejím cílem je prevence násilí, ochrana jeho obětí a stíhání pachatelů takového násilí.²²⁰

Istanbulská úmluva se zaměřuje na odstranění důsledků faktických nerovností, které ve společnosti i přes její celkový pokrok stále přetrvávají a činí tak díky široké škále opatření preventivních a represivních. Česká republika se ke smlouvě připojila prostřednictvím podpisu svého velvyslance při Radě Evropy (Emil Ruffer), teprve až 12. května 2016 (učinila tak jako 41. země v pořadí a jako jedna z posledních zemí EU).²²¹ Plánovaná ratifikace by tak měla proběhnout, doufejme, v první polovině roku 2018. Jedním z podpůrců přijetí Istanbulské Úmluvy byl tehdejší ředitel Amnesty International Michael Bochenek: „Ratifikace a uplatňování Istanbulské úmluvy není otázkou poskytnutí zvláštních práv ženám. Jedná se o prostředek k nápravě existujících nespravedlností a prevenci dalšího porušování lidských práv žen²²².“

Naopak odpůrci Istanbulské úmluvy, pařili zejména do řad politické strany KDU-ČSL, která zastává názor, že Istanbulská úmluva přesahuje trestněprávní rovinu, neboť kromě důrazu na rovnost mužů a žen obsahuje i prvky genderové ideologie. V tomto směru právě Pavel Bělobrádek²²³ tvrdí, že podle odborných poznatků není domácí násilí celospolečenským jevem, který je přiřizován sociálně-kulturním konstruktem, ale týká se převážně domácích agresorů a osob s problémovou konzumací alkoholu. Další kritika z řad KDU-ČSL se týkala zejména „normálního chodu světa“. KDU-ČSL se obává, že v současné době není nikdo, kdo by byl schopen dát záruky, že Istanbulská úmluva nebude v budoucnu interpretována v neprospěch tradiční rodiny, nebude sloužit jako záminka či legislativní opora ke stírání autentických rozdílů mezi mužským a ženským pohlavím, k odstraňování pojmů otec a matka z vládní prorodinné politiky, k zavádění

²²⁰ Úmluva Rady Evropy o prevenci a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí, [online] [cit. 5.1.2018]. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680464e6f>

²²¹ Česká republika podepsala Istanbulskou úmluvu proti násilí na ženách, Vláda ČR. [online] [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/ceska-republika-podepsala-istanbulskou-umluvu-proti-nasili-na-zenach--143594/>

²²² Amnesty International USA. Europe must ratify the Istanbul Convention to fight violence against women [online] [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.amnestyusa.org/news/news-item/europe-must-ratify-the-istanbul-convention-to-fight-violence-against-women>

²²³ Genderová zvěrstva v právu: Příliš silná káva pro KDU-ČSL – Česká justice [online]. [cit. 4.1.2018]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2015/12/genderova-zverstva-v-pravu-prilis-silna-kava-pro-kdu-csl/>

předčasné a násilné sexualizace dětí ve školách prostřednictvím povinné výuky tak, jak ji Istanbulská úmluva požaduje či k umožnění adopce dětí homosexuálními páry.²²⁴

Istanbulská úmluva poskytuje ochranu všem ženám a dívkám bez ohledu na sociální postavení a původ, věk, rasu, náboženství, migrační status či sexuální orientaci, neboť v tomto směru Istanbulská úmluva konstatuje, že existují některé skupiny žen a dívek, které jsou častěji vystaveny většímu riziku násilí. Istanbulská úmluva rovněž upozorňuje na to, že oběťmi se mohou stát muži, starší osoby či děti. Istanbulská úmluva postihuje následující skutky: domácí násilí (fyzické, psychické, sexuální či ekonomické týrání, nebezpečné pronásledování, znásilnění, sexuální obtěžování, vynucený sňatek, mrzačení ženského genitálu, vynucený potrat a vynucená sterilizace.²²⁵

Jak je z tohoto výčtu patrné, většinu těchto skutků, či jejich obdobu, najdeme i v české právní úpravě. Naopak skutky vynuceného sňatku, mrzačení ženského genitálu a vynucené sterilizace, jsou bez české legislativní úpravy. Samozřejmě, že je možné ke skutku vynuceného sňatku oponovat zněním OZ²²⁶, který hovoří o tom, že „*manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle*“. Dle tohoto znění by tak nemělo dojít k tomu, že bude někdo přinucen ke sňatku, avšak realita by mohla být jistě jiná. Lze si totiž představit ty nejextrémnější případy, kdy bude žena ze strany muže jakýmsi způsobem přinucena ke sňatku (tyto způsoby přinucení by mohly mít dle mého názoru nejrůznější povahu, ať už fyzickou, či psychickou). Tento způsob nátlaku bude probíhat vždy a pouze „zavřenými dveřmi“ a tudíž navenek se bude zdát, že dotyčná žena projevuje svou vůli. Těžko však říct, jak by takové situace bylo možné vůbec odhalit.

Co se týče vynucené sterilizace (zbavení rozmnožovací schopnosti jedince, která se provádí chirurgickým přerušením, uzavřením nebo odstraněním vejcovodů ženy, či přerušení chámovodů může²²⁷) takový trestný čin český trestní zákoník nezná. Stejně tak

²²⁴ Genderová zvrstvá v právu: Příliš silná káva pro KDU-ČSL – Česká justice [online]. [cit. 4.1.2018]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2015/12/genderova-zverstva-v-pravu-prilis-silna-kava-pro-kdu-csl/>.

²²⁵ Úmluva Rady Evropy o prevenci a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí. [online]. [cit. 6.1.2018] dostupné na: <https://rm.coe.int/1680464e6f>

²²⁶ § 656 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²²⁷ Sterilizace. [online]. [cit. 6.1.2018] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sterilizace_

nezná trestný čin mrzačení ženského genitálu. Mrzačením ženského genitálu (ženská obřízka) rozumíme amputaci, některých vnějších částí pohlavních orgánů ženy. Bývá prováděna nejčastěji v afrických zemích v souvislosti s náboženskými rituály a na rozdíl od mužské obřízky se jedná o podstatně vážnější zákrok, který není zdravotně prospěšný a má celoživotní negativní důsledky (cysty, infekce, neplodnost, komplikace při porodu, větší pravděpodobnost narození mrtvého dítěte). Světová zdravotnická organizace (WHO) toto označuje jako female genital mutilation, což lze přeložit, jako mrzačení ženských pohlavních orgánů, nebo mrzačení rodidel.²²⁸ Jak je patrné výše, vzhledem k tomu, že české trestní právo v současné době nezná takové skutkové podstaty a jedním ze základních požadavků Istanbulské úmluvy je právě zakotvení těchto trestných činů, myslím, že se můžeme už teď těšit na minimálně dvě nové skutkové podstaty.

5.1. Sexuální trestné činy v Istanbulské úmluvě

Samotná Istanbulská úmluva se problematice sexuální delikvence věnuje ve dvou článcích, v článku č. 36 „sexuální násilí včetně znásilnění“ („sexual violence, including rape“) a v článku č. 40 „sexuální obtěžování“ („sexual harassment“). V těchto dvou článcích jsou specifikovány takové formy nežádoucího sexuálního jednání, proti kterému má stát bojovat a přijmout v tomto směru legislativní či jiná opatření, za účelem jejich kriminalizace.

Pokud jde o samotná jednání, Istanbulská úmluva uvádí tři projevy takového jednání sexuální povahy, které je vždy, proti vůli dotčené osoby. První z nich je popsáno jako „jednání, které spočívá ve vaginálním, análním nebo orálním pronikání části lidského těla či jiného objektu do těla jiné osoby.“ Myslím si, že je zjevné, že v tomto směru byl již požadavek Úmluvy naplněn. Český trestní zákoník postihuje tyto výše definované způsoby jednání trestným činem znásilnění (§ 185 TZ). Dalším je pak jednání, které Istanbulská úmluva popisuje jako „jednání jiné sexuální povahy s druhou osobou“. V tomto směru, se opět podle mě jedná o trestný čin znásilnění (§ 185 TZ) a konkrétně o odst. 2, neboť právě v něm je definován pojem jiný pohlavní styk provedený způsobem

²²⁸ Ženská obřízka – Wikipedie [online]. [cit. 7.1.2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDensk%C3%A1_ob%C5%99%C3%ADzka

srovnatelným se souloží, který je v této práci rovněž objasněn. Posledním popsáním jednáním je jednání, které spočívá v „přinucení jiné osoby k účasti na sexuálním jednání s třetí osobou“. Zde si myslím, že Istanbulská úmluva přímo cílí na jednání, které český trestní zákoník zná pod § 186, tedy sexuální nátlak. V tomto smyslu se naši současné úpravy sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) týká též čl. 40 Úmluvy, který cílí na jakékoli formy nežádoucího sexuálního chování, které se může projevit ať už verbálně, či neverbálně, nebo jiným způsobem, za účelem narušení důstojnosti osoby²²⁹. Lze tak říci, že v tomto směru jde Česká republika s trendem doby, neboť právě úprava trestného činu sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) byla tím, co našemu právnímu řádu chybělo, aby byla postižena co nejširší škála jednání, které směřují proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Pokud jde o oblast prevence, která je pro Istanbulskou úmluvu jedním ze stěžejních témat, signatáři se zavazují, že vedle pravidelných osvětových kampaní zavedou tuto problematiku taktéž do školních osnov, a to na všech úrovních vzdělávání. V tomto směru bude rovněž potřeba vytvoření učebních materiálů a pomůcek. V rámci prevence se také požaduje proškolení odborníků pracujících s oběťmi, spolupráce s nevládními organizacemi a médii. Průlomovým aspektem Istanbulské úmluvy je definice pohlaví (je první mezinárodní smlouvou, která takovou definici obsahuje), kterou najdeme v čl. 3 písm. c).²³⁰ Tato definice říká, že pohlavím se rozumí společností nastavené role, chování, aktivity a atributy, které daná společnost považuje za vhodné pro ženy a muže. Může se zdát, že tato definice je zbytečná a že její dopad bude minimální. Opak je však pravdou. Tato definice v praxi znamená, že pro ženy a muže platí nejen biologické rozlišení pohlaví, ale také, že existuje společensky konstruovaná kategorie pohlaví, která ženám a mužům určuje jakousi specifickou roli chování, neboť některé výzkumy prokázaly, že násilí na ženách může být v určitých modelech chování považováno za přijatelné.²³¹

²²⁹ Council of Europe – Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence [online]. Council of Europe 2017 [cit. 4.1.2018]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

²³⁰ Council of Europe – Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence [online]. Council of Europe 2017 [cit. 4.1.2018]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

²³¹ Istanbulská úmluva. Blog Rovné šance. Provozovatelem blogu je Český svaz žen z.s. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.rovnesance.cz/istanbulska-umluva/>

Osobně přijetí Istanbulské úmluvy (a každé další takové mezinárodní smlouvy) vítám. Myslím si, že může jen dopomoci tomu, aby byl ve společnosti nastolen ideální stav rovnosti mužského a ženského pohlaví. Je zřejmé, že problematika násilí na ženách je celosvětovým fenoménem, který se bohužel nepodaří úplně vymýtit, avšak díky takovýmto mezinárodním dokumentům, může být o podstatné procento snížena. Osobně vidím velký přínos v požadavku prevence, který je pro potírání násilí na ženách nezbytným prvkem. Je totiž důležité, aby v tomto směru byly děti, zejména dívky, vzdělávány už od školního věku. Taková prevence může v situacích domácího násilí pouze pomoci.

Závěr

Sexuální trestné činy jsou staré jako lidstvo samo, a tak i jejich právní úprava prošla v průběhu staletí dlouhým a komplikovaným vývojem, kdy se v některá jednání původně považována za trestná stávala beztrestnými, (homosexuální styk) a naopak (znásilnění manželky).

Trestný čin sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) je novým a nepochybně jedním z nejužitečnějších prostředků, které současná právní úprava nabízí. Díky jeho zařazení do právního řádu je možné stíhat i takové formy sexuálního jednání, které dříve nemohly být stíhány vůbec. Pokud je bylo možné stíhat, tak jen jako jiné trestné činy. Ačkoliv je úprava tohoto trestného činu velmi podobná úpravě trestného činu znásilnění (§ 185 TZ) a pohlavního zneužití (§ 187 TZ), jejich odlišení, a to jak v teorii, tak i v praxi, často není jednoduché, jelikož se svými znaky prolínají. Obecně je však možné říci, že k nejpřesnějšímu odlišení těchto trestných činů je třeba se zaměřit důsledně na typ sexuální aktivity, její způsob nebo prostředek dosažení a věk oběti.

Osobně považuji současné znění trestného činu sexuálního nátlaku za velmi propracované a zdařilé, nicméně, je třeba upozornit i na nedostatky úpravy. Ty spočívají především v neostrém a často velmi obecném vymezení některých stěžejních pojmů, což následně koresponduje právě s obtížným rozlišením těchto trestných činů. Samozřejmě, že judikatura tuto problematiku intenzivně řeší, a dle mého soudu, jí řeší velmi dobře, když se ve svých rozhodnutích snaží zejména o co největší upřesnění těchto stěžejních pojmů. Na škodu ovšem je, že právě judikatury týkající se této problematiky, ještě opravdu mnoho není.

Zmíněné nedostatky ve formulaci některých stěžejních pojmů, by bylo možné a jistě i vhodné odstranit, a to např. poupravením, nebo vložением jejich zákonné definice do výkladových ustanovení v obecné části TZ. Jsem si vědom toho, že tento způsob zpřesnění některých pojmů formou výkladového ustanovení není ideální a může přispět ke kazuističnosti úpravy. Z pohledu právní jistoty a předvídatelnosti práva, je však dle

mého názoru lepší úprava, která sice bude více kazuistická, avšak neponechá veškerý výklad a interpretaci pouze na judikatuře.

V souhrnu lze tedy uzavřít, že zakotvení trestného činu sexuálního nátlaku, bylo velmi dobrým krokem, který posunul úpravu sexuálních deliktů výrazně kupředu.

Použité zkratky

Josephina	Constitutio Criminalis Josephina.
Theresiana	Constitutio Criminalis Theresiana.
TZ Josefa II.	Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně.
TZ 1803	Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích.
TZ 1852	Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích.
TZ 1950	Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
TZ 1961	Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
ZOTČ	Zákon č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů.
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

SCHELLE, K., TAUCHEN J., *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, 449 s. ISBN 978-80-7418-213-6.

Bible svatá, aneb všecka svatá písma Starého i Nového zákona. Kralický text z roku 1613 opravený podle původních textů. Pátá kniha Mojžíšova. Pro Biblické dílo v ČSSR vydal Kalich v Ústředním církevním nakladatelství v Praze, r. 1969, 824 s.

MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde, 2003, 673 s. ISBN 80-7201-433-1.

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 72 s. ISBN 978-80-210-4056-4.

VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8.

MALÝ, Karel. *Tři studie o trestním právu v českých zemích v 17. a v první polovině 18. století*. Praha: Karolinum, 2016, 161 s. ISBN 978-80-246-3269-8.

KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, 726 s. ISBN 978-80-7201-741-6.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1000 s. ISBN 978-80-7478-616-7.

WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Praha: Portál, 2002, 351 s. ISBN 80-717-8634-9.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. ISBN 978-80-7502-044-4.

WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK T., POSPÍŠIL I., a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 906 s. ISBN 978-80-7357-750-6.

ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 1052 s. ISBN 978-80-7552-358-7.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017, 976 s. ISBN 978-80-7502-236-3.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009, 1312 s. ISBN 978-80-7502-230-1.

GŘIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, 544 s. ISBN 978-80-7400-513-8

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 536 s. ISBN 978-80-7478-614-3

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, 3632 s. ISBN 978-80-7400-428-5

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 7. vyd. Praha: Leges, 2017. Glosátor, 1312 s. ISBN 978-80-7502-230-1.

JELÍNEK, Jiří. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. ISBN 978-80-87576-43-4

NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie. 2.*, přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, 451 s. ISBN 80-7357-026-2

KUCHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005, 664 s. ISBN 80-7179-813-4

BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), 224 s. ISBN 978-80-7338-143-1

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie. 3.*, upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 446 s. ISBN 978-80-7380-461-9

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998, 256 s. ISBN 80-85858-70-3

Odborné články a příspěvky ze sborníků

LANGER, Ivan. MACKOVÁ, Alena. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2000.

Císařová, Dagmar. *Ke koncepci postihu trestných činů proti lidské důstojnosti*. Trestní právo. 2001, roč. 6. č. 11.

Vizinger, Radek. *Svoboda pohlavního života*. Trestní právo. 2007, roč. 12. č. 6.

Vantuch, Pavel. *K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti*. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 12.

GRIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Bulletin advokacie. 2009. roč. 8. č. 10.

GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009.

ŠČERBA, Filip. *Připravovaná právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti*. In: BURDA, Eduard; BLAŽEK, Radovan (ed.). *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2008 : zborník z medzinárodnej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2008. ISBN 978-80-7160-271-2.

HRUŠKA, Jiří; VOLEVECKÝ, Petr. *Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku*. *Trestní právo*. 2010, roč. 14, č. 2.

WEISS, P., *Pachatelé sexuálních agresí*. *Československá psychologie*. Přehledové studie. rok. 2001. č. 11.

KRULOVÁ T., GERLOVÁ E., WEISS P., *Muž jako oběť sexuálního násilí*. *Československá psychologie*. Sexuologický ústav VFN a 1. LF UK. 2006. r. L., č. 4.

Internetové zdroje

Zákon sudnyj ljudem. [online]. [cit. 16. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/dokument/zakon-sudnyj-ljudem/>.

Veřejné služby informačního systému-Dekreta Břetislavova [online]. [cit. 9.11.2017]. Dostupné z: https://www.is.muni.cz/el/1422/jaro2015/MP201Zk/um/web/doc/stredovek/Dekreta_Bretislavova_1039.pdf

Řád práva zemského – Wikipedie. [online]. [cit. 10.11.2017]. Dostupné z: https://www.cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98%C3%A1d_pr%C3%A1va_zemsk%C3%A9ho

Kriminalita-Policie České republiky. Úvodní strana. Policie České republiky. [online] [cit. 12.1.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Sadismus a masochismus. Wikipedie. [online]. [cit. 25.11.2017]. Dostupné z: https://www.cs.wikipedia.org/wiki/Sadismus_a_masochismus.

David Carradine-Wikipedie. [online]. [cit. 25.11.2017]. Dostupné z: https://www.cs.wikipedia.org/wiki/David_Carradine.

Pedofilie-Wikipedie. [online]. [cit. 28.11.2017]. Dostupné z: <https://www.cs.wikipedia.org/wiki/Pedofilie>

Úmluva Rady Evropy o prevenci a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí, [online] [cit. 5.1.2018]. Dostupné na: <https://www.rm.coe.int/1680464e6f>

Česká republika podepsala Istanbulskou úmluvu proti násilí na ženách, Vláda ČR. [online] [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/ceska-republika-podepsala-istanbulskou-umluvu-proti-nasili-na-zenach--143594/>

Amnesty International USA. Europe must ratify the Istanbul Convention to fight violence against women [online] [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.amnestyusa.org/news/news-item/europe-must-ratify-the-istanbul-convention-to-fight-violence-against-women>

Genderová zvěrstva v právu: Příliš silná káva pro KDU-ČSL – Česká justice [online]. [cit. 4.1.2018]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2015/12/genderova-zverstva-v-pravu-prilis-silna-kava-pro-kdu-csl/>

Sterilizace. [online]. [cit. 6.1.2018] Dostupné z: https://www.cs.wikipedia.org/wiki/Sterilizace_

Ženská obřízka – Wikipedie [online]. [cit. 7.1.2018]. Dostupné z: https://www.cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDensk%C3%A1_ob%C5%99%C3%ADzka

Council of Europe – Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence [online]. Council of Europe 2017 [cit. 4.1.2018]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

Istanbulská úmluva. Blog Rovné šance. Provozovatelem blogu je Český svaz žen z.s. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.rovnesance.cz/istanbulska-umluva/>

Právní předpisy

Zákon č. 86/1950 Sb, trestní zákon.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudím, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

Rozhodnutí NS ČSR v Praze ze dne 7. 1. 1977, sp. zn. 4 To 40/76, uveřejněné pod č. 48/1977 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí NS SSR v Bratislavě ze dne 1. 2. 1983, sp. zn. 3 To 3/83, uveřejněné pod č. 6/1984 Sb. rozh. tr.

Usnesení NS ČR ze dne 29.9.2010, sp. zn. 11 Tdo 268/2010.

Rozsudek NS ČSR v Praze ze dne 8.4.1981, sp. zn. 6 Tz 12/81, uveřejněný pod č. 27/1982
Sb. rozh. tr.

Rozsudek NS ČSSR ze dne 19.1.1982, sp. zn. Tpjf 158/80, uveřejněné pod č. 17/1982
Sb. rozh. tr.

Usnesení VS v Praze ze dne 4.3.1994, sp. zn. 3 To 105/93, uveřejněné pod č. 43/1993 Sb.
rozh. tr.

Rozhodnutí NS SSR v Bratislavě, ze dne 1.2.1983, sp. zn. 3 To 3/83, uveřejněné pod č.
6/1984 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí NS ČSSR ze dne 19.1.1982, sp. zn. Tpjf 158/80, uveřejněn pod č. 17/1982
Sb. rozh. tr.

Usnesení NS ČR ze dne 29.1.2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013.

Usnesení NS ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 3 Tdo 1305/2005.

Usnesení NS ČR ze dne 11. 4. 2007, sp. zn. 8 Tdo 407/2007-I .

Usnesení NS ČR ze dne 9. 5. 2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012.

Rozhodnutí NS ČSSR ze dne 19. 1. 1982, sp. zn. Tpjf 158/80, uveřejněné pod č. 17/1982
Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí NS ČSSR ze dne 28. 4. 1965, sp. zn. 2 Tz 5/65, uveřejněné pod č. 33/1965
Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí NS ČSR ze dne 28. 9. 1956, sp. zn. 1 Tz 287/56, uveřejněné pod č. 7/1957
Sb. rozh. tr.

NS ČSR v Praze ze dne 21. 7. 1978, sp. zn. 7 Tz 33/78, uveřejněný pod č. 10/1979 Sb.
rozh. tr.

Název práce v českém jazyce, abstrakt, klíčová slova

Sexuální nátlak (§ 186 TZ) a další trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Abstrakt

Téma mé diplomové práce Sexuální nátlak (§ 186 TZ) a další trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti se zabývá, vedle stěžejního tématu, kterým je sexuální nátlak i dalšími trestnými činy, které jsou uvedeny v třetí hlavě zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Ačkoliv tyto typické sexuální trestné činy tvoří v celkovém součtu kriminality pouze nepatrnou část, můžeme je označit za ty nejzávažnější trestné činy vůbec, jelikož následky, které zanechávají na oběti, jsou často nenapravitelné.

Ačkoliv je trestný čin sexuálního nátlaku zařazen do právního řádu relativně krátce, tak si za tuto krátkou dobu našel uplatnění v nejednom případě a potvrdil, že je velmi vhodným nástrojem, pro doplnění trestných činů znásilnění (§ 185 TZ) a pohlavního zneužití (§ 187 TZ).

Hlavním cílem práce je objasnit skutkovou podstatu trestného činu sexuálního nátlaku, pojednat o jeho objektu, objektivní stránce, pachateli (subjektu) a subjektivní stránce. Stěžejní téma práce je i s ohledem na stanovený cíl zasazeno do celkového kontextu. Z tohoto důvodu je tak úvodní část věnována historickým souvislostem a celkovému vývoji sexuálních deliktů na našem území. Po této úvodní kapitole zaměřené na historii, je další kapitola práce věnovaná současné úpravě sexuálních trestných činů. Cílem této kapitoly je zejména objasnit postavení všech trestných činů uvedených v hlavě třetí zvláštní části a také samotné postavení této hlavy v systematice zvláštní části TZ. Další, v pořadí třetí kapitola, je už věnována samotnému sexuálnímu nátlaku. V jednotlivých podkapitolách jsou objasněny základní znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu, kvalifikované skutkové podstaty a vývojová stádia. Závěr kapitoly tvoří porovnání sexuálního nátlaku s trestnými činy jemu nejbližšími, a to znásilněním a pohlavním zneužitím. Předposlední kapitolu práce tvoří kriminologické aspekty mravnostní kriminality. Tato kapitola vhodně doplňuje celkový kontext práce, když z kriminologického hlediska pojednává o pachatelích a obětech. Závěr práce je věnován

Úmluvě Rady Evropy o prevenci a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí, tzv. Istanbulské úmluvě, jelikož se jedná o nejaktuálnější počin na poli mezinárodních úmluv, který se touto tematikou zabývá.

Klíčová slova

Trestný čin, sexuální trestný čin, sexuální nátlak, znásilnění, pohlavní zneužití

Název práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce, klíčová slova v anglickém jazyce

Sexual coercion (section 186 of the Criminal Code) and other crimes against human dignity in the sexual field

Abstract

The topic of my diploma thesis is Sexual coercion (section 186 of the Criminal Code) and other crimes against human dignity in the sexual field deals with, besides the fundamental topic of sexual coercion and other crimes, which are mentioned in the third chapter of the special part of Act. No. 40/2009 Coll., Criminal Code. Although these typical sexual offences constitute only a tiny fraction of total criminality, we can label them as the most serious offenses of all, since the consequences they leave for victims are often irreparable.

Although the offense of sexual coercion has been introduced into the legal system for a short time, it has been found in a few cases for a short time and has confirmed that it is very appropriate tool for supplementing rape (§ 185 CC) and sexual abuse (§ 187 CC).

The main aim of this thesis is to clarify the facts of the offense sexual coercion, to discuss its object, the physical elements (actus reus), the perpetrator (subject) and the mental elements (mens rea). For this reason, the introductory part is devoted to the historical context and the overall development of sexual offenses in our territory. After this introductory chapter on history, another chapter is dedicated to the current treatment of sexual offenses. The purpose of this chapter is in particular to clarify the status of all the offenses referred to in the third part of the chapter and the status of this chapter itself in the system of a particular section of the CC. Another, in the third chapter, is dedicated to sexual pressure itself. The sub-chapters illustrate the basic features of the offense, the qualified facts and the developmental stages. The conclusion of the chapter is the comparison of sexual coercion with the crimes that are closest to it, namely rape and sexual abuse. The penultimate chapter of the thesis constitutes the criminological aspects of moral criminality. This chapter appropriately complements the overall context of the work when criminologically it deals with perpetrators and victims. The conclusion of this work is devoted to the Council of Europe Convention on preventing and combating

violence against women and domestic violence, the so-called Istanbul Convention, since it is the most recent act in the field of international conventions dealing with this issue.

Key words

criminal act, sex crimes, sexual coercion, rape, sexual abuse